

Pis Cp II 381.1

64700

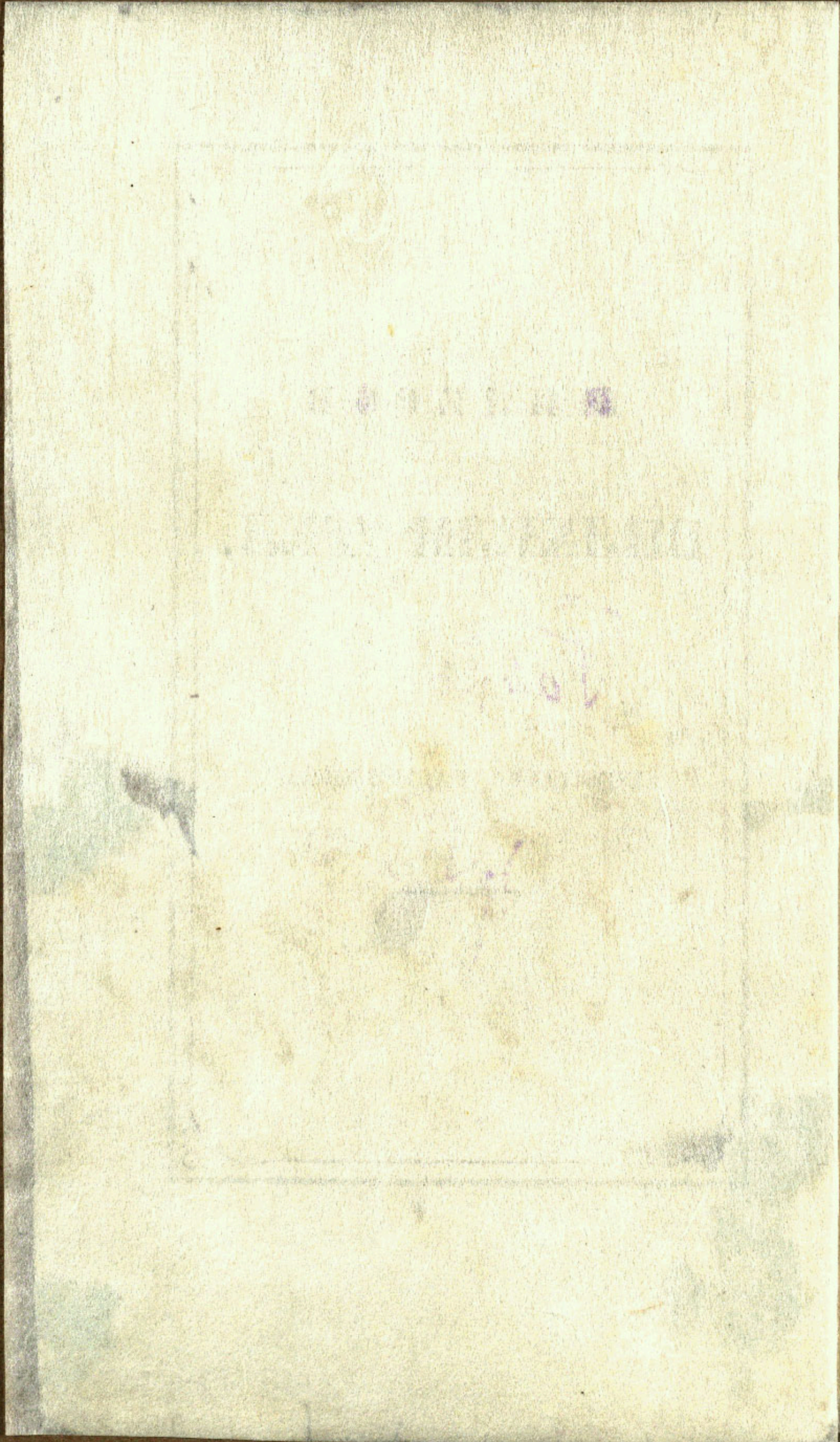
ШИЛЕРОВ

ВИЛХЕЛМ ТЕЛ,

Гавро^од

БОЖИДАРА РАДИЧЕВИЋА.

[Handwritten signature]

~~РП 892/56~~

Р19 Срп 381.1

ВИЛХЕЛМ ТЕЛ.

Драматичка игра

о д

Фридриха Шилера,

преведена

Божидаром Радичевићем.

У БЕЧУ, 1847.

У ШТАМПАРИЈИ ЈЕРМЕНСКОГА МАНАСТИРА.

СН. 1505

ВЪВЕДЕНІЕ

ОБЪЕМЪ

СЪСТАВЪ

ИЗДАНИЕ

ИЗДАТЕЛЬСТВО

1886

САНКТА-ПЕТЕРБУРГЪ

ВЪВЕДЕНІЕ

ОБЪЕМЪ

О с о б е.

Херман Геслер, царев наместник у Шви-
ци и Ури.

Вернер, барон од Атингхаузаузе на, за-
ставник.

Улрих, његов нећак.

Вернер Штауфахер,

Конрад Хун,

Ител Рединг,

Хансауфдер Мауер,

Јергим Хофе,

Улрих Ковач,

Јост фон Вајлер,

Валтер Фиршт,

Вилхелм Тел,

Реселман, свештеник,

Петерман, црквењак,

Кони, пастир,

Верни, ловац,

Роди, рибар,

Арнолд од Мелхтала,

Конрад Баумгартен,

Мајер од Сарнена,

Штрут од Винкелрида, из Унтервалдена.

Клауз од Флије,

Буркхардам Бихел,

Арнолд од Севе,

Пфанфер од Луцерне.

Сељаци из Швице

из Ури.

Кунц од Герзаве.
Јени, рибарче.
Сепи, пастирче.
Гертруд, жена Штауфахерова.
Хедвиг, жена Телова, кћи Валтера Фиршта.
Берта од Врунека, богата наследница.
Армгарт, }
Мехтилд, } Сељанке.
Елзбет, }
Хилдегард, }
Валтер, } Телсви синови.
Вилхелм, }
Фрисхард, } Најемници.
Лајтхолд, }
Рудолф дер Харас.
Јован Парицида, херцег од Швавске.
Штиси, пољски ловац.
Трубар из Ури.
Један царски посланик.
Надгледач.
Мајстор Штајнмец, калфе и надничари.
Телал.
Милосрдна браћа.
Геслерови и Ланденбергови коњаници.
Многи сељани, људи и жене из три
Кантона.

П р в о д е л о .

Први углед.

Висока каменита обала језера Фирвалтерштетскога преко од Швице. Језеро чини залив у земљу. Недалеко од обале стоји једна колеба, од које се цео залив прегледати може, по којем рибарче у чуну тамо амо плови. Преко језера виде се зелене ливаде, села и станови од Швице, обасјани сунцем. На левој страни од гледаоца указују се врхови Хакена, облацима обкољени; на десној страни у острагу виде се ледена брда. Пре него што се завеса подигне чује се курајен, и сгласно ударање клепетушах, које се још и при отвореном угледу продужује.

Рибарче (пева у чуну.)

(мелодија Курајена.)

Смеје се језеро, на купање позива,
 На обали зеленој дете почива,
 Он чује звечање,
 Ко вруле што дају
 Умилно, ко анђелак
 Гласови у рају.

И кад се пробуди у блаженој слади,
Ал вода пиркајућ груди му хлади,
О драго ми дете!
Дозива из вира:
Ја мамим унутра,
Ја вучем пастира.

Пасшир (на буду.)

(Варијација Курајена.)

Ви ливаде, с Богом,
Сунчане ви паше!
Ја морам ић' ето;
Прошло је лето.
На брдо ће пастири опет да стигну,
Код кукавица зовне, кад песме се
дигну,
Кид у цвећу из нова земља се узшири,
Кад у љубком мају потеку вири.

Ви ливаде, с Богом,
Сунчане ви паше!
Ја морам ић' ето;
Прошло је лето.

Алиски ловац

(Укаже се на висини стене.)

(Друга Варијација.)

Висине грме, путања се тресе,
По стрмену безстрашно стрелац пење се;
Он иде смионо
По ледни пољана;

Ни красна ту пролећа
Ни зелених грана';
Под ногом маглено море се даје,
Он људих градове више непознаје;
Он види свет
Кроз дрте облаке,
Дубоко под водом
Пољанах злаке.

(Предел се промени. тавна се пуцњава
чује с' брдах сене и облаци лете преко
предела.)

Роди, рибар, иде из колебе. *Верни*, ловац,
слази с брега. *Кони*, пасшир, иде са музли-
цом на рамени. *Сеи*, његово пастирче, сту-
па за њим.

Роди.

Жури се, Јени. Вуци чун напоље. Љути фост
долине долази, тавно риче ледник, Митени-
тајн навлачи своју капу, а из оног угла
хладно дува овамо. Олуја ће, мислим, пре
евовде бити, него што ми мислимо.

Кони.

Биће кише, возару. Моје овце једу халовито
траву, а чувар гребе земљу.

Верни.

Рибе се праћају; а сарка се загњурује. Неко
се време спрема.

Кони (детету.)

Види, Сепи, да се није марва разтркала.

Сепи.

Мрку Лизел познајем ја по клеветуши?

Кони.

Дакле су нам све ту, она и да најдаље.

Роди.

Ви имате сгласне клеветуше, пастиру.

Верни.

И лепу марву — Јел вама собствена, земљаче?

Кони.

Нисам тако богат — она је мога милости-
вог господара Атингхаузена, и мени на чу-
вање предана.

Роди.

Како лепо крави огрљак доликује.

Кони.

И то она зна, да је вођа (од) чопора, па да
јој га скинем с врата, то би она престала
јести.

Роди.

Ви нисте паметни! једно безумно марвинче —

Верни.

Таки је речено. И живтоиња има памети,
то ми знамо, који дивје козе ловимо: оне

кад пођу на пашу, оставе једну на стражи,
која стриже ушима и јако звижди, како види,
да се ловац приближује.

Роди (пастири.)

Терате ли сада кући?

Кони.

Алпа је попашена.

Верни.

Сретан повратак, пастиру!

Кони.

Тај вам ја желим. С вашег се пута невраћа
свагда.

Роди.

Ено од онуд трчи човек!

Верни.

Ја га познајем, то је Баумгарт из Алцеле.

Конрад Баумгаршен

(без душе утрчи унутра.)

За име божије, возару, ваш чун!

Роди.

Но, но, шта је тако хитно?

Баумгаршен.

Дрешите! Ви ћете ме спасти од смрти! Пре-
везите ме преко!

Кони.

Земљаче, шта је?

Верни.

Та тко вас гони?

Баумгаршен (к рибару.)

75
Журте се, журте, они су ми већ у застопце!
Коњаници Ланденбергови иду за мном; ја
сам мртав, ако ме ухвате.

Роди.

Зашто вас гоне ти коњаници?

Баумгаршен.

Пре ме спасите, па ћу вам тада одговор
дати.

Верни.

Ви сте крвљу попрскани, шта је то било?

Баумгаршен.

Царевога сам наместника, који је у Росбергу
седио —

Кони.

Волфеншисен? Зар вас тај гони?

Баумгаршен.

Тај шкодити више неће, ја сам га убијо.

Сви (препадно се)

Бог вам бијо милостив! Шта сте урадили?

Баумгаршен.

Што сваки слободан човек на моме месту!
Моје сам кућевно право на безчинику моје
чести и моје жене испунио.

Кони.

Зар вас је Бургфогт обезчестио?

Баумгаршен.

Да није своју неваљалу вољу испунио, Бог
је и моја добра сикира сачувала.

Верни.

Ви сте му сикиром главу разцопали?

Кони.

О дајте, да све чујемо, ви имате времена
док он чамац од краја одреши.

Баумгаршен.

Ја сам дрвах у шуми секао, ал ето ти моје
жене у страху смртноме гди трчи. Бургфогт,
вељаше она, лежи у мојој кући, он јој је
заповедио, да му купаоницу спреми. Потом
је непристојна од ње искао, она је побегла,
мене тражити. На то ја такн тамо одтрчим,
онако као што сам бијо, па сам га сикиром
у купаоници благословио.

Верни.

Добро сте чинили; зато вас неможе никакав
човек изкарати.

Кони.

Крвник! Сад има своју награду! Оддавна је то заслужио сбог народа Унтервалдског.

Баумгаршен.

Дело се прочује, за мнош пошљу у потеру —
Докле ми говоримо — Боже — пролази време —

(Почиње грмити.)

Кони.

Брже возару — превези овог поштеног човека!

Роди.

Неиде. Страшно се време спрема. Ви морате чекати.

Баумгаршен.

Свети Боже! Ја немогу чекати. Свако од-
ложење убива —

Кони (рибару.)

Прехвати се с Богом! Ближњему се мора помоћи: та може нам се свима то исто до-
годити.

(Бука и грмљавина.)

Роди.

Север бесни; видите, како се језеро високо
диже, ја немогу корманити против олује и
таласа.

Баумгаршен

(обувати његова колена.)

Тако вам Бог помогао, као што се ви мене
смилујете.

Верни.

Живота се тиче. Буди милосрдан, возару!

Кони.

Кућеван је човек, па има жену и децу!

(Опет пуцњава громова.)

Роди.

Шта? И ја имам живот изгубити, имам жену и дете, код куће, као и он — Погледајте тамо, како се пуши, како се ваља и вртлоге прави, и сви воду до дна меша. — Ја бих радо тог доброг човека избавио; ал није могуће, то сами видите.

Баумгаршен

(још на колени.)

Дакле морам пасти у руке непријатељске, гледећи од овуда обалу спасења. Ено је гди лежи! Са очима је могу дохватити, глас се мој може тамо чути, евовде је чамац, који би ме тамо пренео, а ја морам евовде стајати, без помоћи и дркћући!

Кони.

Погледајте, тко овамо иде!

Верни.

То је Тел из Бирглена.

Тел (са стрелом.)

Тко је тај човек, што за помоћ моли?

Кони.

Човек је из Алцеле; он је своју чест бранио, и Волфеншисена, краљева наместника, убио, који је у Росбергу седио — Ландфогтови су му коњаници у застопце. Он дакле моли возара за превоз; овај се страши олује, и неће, да вози.

Роди.

Ево Тела, и он вози, нека он осведочи, јел превоз усудан. (Јака пуцњава громових, језеро се најјаче ваља.) Зар да се ја у чељуст паклену бацам? То неби нитко чинијо, који је при памети.

Тел.

Прави човек мисли на сам себе најпоследње. Ослони се на Бога, па избави невољника.

Роди.

Са сува се ласно може гововити. Ево чамца, а ено језера! Покушајте!

Тел.

Језеро се може, Ландфогт се не може смилувати. Покушајдер, возару!

Пасшири и ловци.

Спаси га! Спаси га! Спаси га!

Роди.

Та да је мој брат и моје рођено дете, не може бити; данас је Сима и Јуда. језеро тада бесни, и оће своју жртву.

Тел.

С празним се говором овде ништа неће свршити; време је кратко, човеку се мора помоћи. Говори, возару, хоћеш возити?

Роди.

Нећу, ја не!

Тел.

У име божије дакле! Дај овамо чамац! Ја ћу са мојом слобом снагом покушати.

Кони.

Тако, витешки Теле!

Верни.

По том се познаје ловац!

Баумгаршен.

Ви сте мој избавитељ, мој анђео, Теле!

Тел.

Из рукух ћу вас Ландфогтових заиста избавити! Из опасности олује мора други помоћи. Но боље је, да паднете у руку божију, него у људску (к пастиру). Земљаче, тешите моју жену, ако ми се штогод човечанског догоди. Ја сам учинио, што нисам могао пропустити. (Скочи у чамац.)

Кони.

Ви сте мајстор, возару. Што се Тел усудио;
немогосте се ви тога подхватити.

Роди.

И бољи људи нећеду, што Тел, учинити,
нема двојце, као што је он, у планини.

Верни

(попевши се на стену.)

Већ се одтиснуо. Бог ти помогао, добри во-
зару! Гледајдер, како се лађица по таласи-
ма љуља.

Кони (на обали.)

Талас је покри — Ја је невидим више. Али
стани, ево је опет! Снажно вози јунак кроз
таласе.

Сеши.

Ландфогтови коњаници овамо трче.

Кони.

Бог ме су они! То би помоћ у време.

(Чета Ландфогтових коњаниках.)

Први коњаник.

Убицу дајте напоље, кога сте сакрили!

Други.

Овим је путем дошао, залуду га кријете.

Кони и Роди.

Кога ви то мислите, коњаници?

Први коњаник

(спази чамац.)

Ха, шта видим! На врага!

Верни (одозго.)

Јели онај у чуну. кога ви тражите? За њим!
Ако се пожурите, још ћете га стићи.

Други коњаник.

Проклето! Умаче нам.

Први

(к пастиру и рибару.)

Ви сте му помогли побећи. Ви ћете нам
платити — Нападните на стада њихова! Доле с
колебом, пал'те и туц'те.

(одтрче.)

Сеши (одтрчи за њима.)

О моји јагањци!

Кони (оде за њим.)

Тежко мени! моје стадо!

Роди (дигнувши руке.)

Правдо неба! Кад ће доби избавитељ овој
земљи?

(оде за њима.)

Други углед.

У Штајнени у Швици, лица пред кућом Штауфахеровом на друму близу моста.

Вернер Шшауфахер и Пфајфер из Луцерне у разговору.

Пфајфер.

Да, да, господар Штауфахере, као што сам вам рекао, незаклињите се Аустрији, ако можете избећи. Држите се тврдо и витешко царства, као и до сада. Бог вас сачувао при вашој старој слободи!

(Стисне му срдачно руку, и пође.)

Шшауфахер.

Та останте, док моја газдарица дође. — Ви сте мој гост у Швици, ја у Луцерни ваш.

Пфајфер.

Хвала лепо! Још данас морам у Герзаву стићи; Штогод тежко од неситости и самовољства ваших Ландфогтовах и узтрпите, сносите са узтрпењем! Може се брзо променути, други цар може на престол доспети. Јестели једанпут Аустриски, навек сте.

(Пфајфер оде. Штауфахер седне тужан на једну клупу под липом. Тако га нађе Гертруд, његова супруга, која поред њега стане, и за неко га време ћутећи гледи.)

Гершруд.

Тако замишљен, пријатељу! Ја те више непознајем. Већ сила данах гледим ја ћућећи, како мрачна брига твоје чело бразда. Твоје срце тиха туга тишти. Вавери је мени: ја сам твоја верна супруга, и иштем моју полу твоје бољетице.

(Штауфахер јој пружи руку, и ћути.)

Шта може твоје срце тиштати, кажи ми. Твој је труд благословен, стање ти цвета; пуне су ти житнице, а чопори су ти говедах и глатких коњах урањена ергела сретно је с планинах кући на зимницу у простране штале дотерана. — Ево ти кућа стоји богата, као какав двор; она је од лепог дрвета из нова стесана, и по концу сложена; сбог многих прозорах светло је у њој; са шареним је грбовима изшарана, и са мудрима речима, које путник, зауставивши се чита, и њиновом се смислу чуди.

Штауфахер.

Добро стоји кућа стесана и сложена, али ах-земља се љуља, на којој смо је саградили.

Гершруд.

Мој Вернере, кажи ми, како ти то разумеш.

Штауфахер.

Пред овом сам липом пре ту ја седно, као и данас, радујући се у себи сбог добро сврше-

нога посла; ал ето ти одгуд из Киснахта, свога града, Фогта гди јаше са својом господом. Јашећи дакле, заустави свог коња пред овом кућом чудећи се; но ја се таки дигнем подложно, као што се тиче, изиђем пред господара, који у нашој земљи племићку власт цара представља. Чија је ова кућа? питаше он зломислећи, зашто је он то добро знао. Ал му ја брзо смислено одговорим овако: Ова је кућа, господару Фогте, мога господара цара и вапа, и мој ужитак. На то он рече: Ја сам владоц у земљи на место цара, и нећу, да сељак куће прави по својој вољи и да слободно живи, рекао би, да је он господар у земљи; ја ћу се усудити, вама то забранити. Ово рекавши, одјаше срдито одавде; а ја оста с тужном душом, реч промишљавајући; коју зликовац изусти.

Гершруд.

Мој љубезни господару и супруже. Би л ти хотео једну искрену реч од твоје жена чути? Ја се могу похвалити, да сам кћи Игбертова, оног многоизкусног мужа. Ми смо сестре у дугим ноћима седиле, вуну предећи, кад су се поглавице народне код отца скупљале, које су пергаменте старих царевах читале, и о благу земље у паметном разговору размишљавале. Пазећи чух ја ту

по гдикоју паметну реч, шта разумни мисли, шта добри жели, и у моме сам срцу сачувала. Чуј дакле, и пази на мој говор! Што те је тиштало, видиш, ја сам то одавна знала. — На тебе мрзи Ландфогт. и рад би ти нашкодити; јер си му ти препона, што се Швицарци новој владајућој кући неподложе, но верно и тврдо при царству остају, као што су се заслужни предци држала и чинили. — Није л тако, Вернере? Кажи ми, ако лажем!

Штауфахер.

Тако је: сбог тога Геслер мрзи на мене.

Гершруд.

Он ти је ненавидан, што сретно живиш, слободан човек на твом сопственом наследству — јер га он нема, Од самог цара и царства имаш ти ову кући на ужитак; ти је смеши показати, као што државни влез своје земље показује: зашто ти над тобом никаквог господара непознајеш, осим оног највећег у хрисћанству. — Он је само млађи син од своје куће; ништа неможе он својим нарећи, осим ону племићку кабаницу; зато он гледи срећу сваког поштеног човека са попреким очима отровне ненависти. Он се одавна заклео, да те упропасти — још си ти невредим, зар ти чекаш, док он злу вољу на теби изпуни? Паметан човек предтече.

Шшауфахер.

Шта је чинити?

Гершруд

(приближи лу се.)

Чуј дакле мој савет. Ти знаш, како се евов-де у Швици сви добри људи сбог Ландфогт-вог среброљубја и беснила туже. Зато немој двоумити, да и оним преко, у Унтервалду и у земљи Ури, није угњетење и тежки ја-рам додијао — јер као год што Геслер евов-де, тако бесни и Ланденберг тамо преко је-зера — никакав рибарски чун недолази к на-ми, који нам неказује нова чуда и насиља од Фогтова. Зато би добро било, кад би се вас неколико, који добро мислите, потајно саветовали, како би се тегобе ослободили; а ја се надам, да вас Бог неће оставити, и правичној ствари да ће милостив бити. — Зар ти немаш море никаквога пријатеља у Ури, ком би мого твоје срдце искрено одкрити?

Шшауфахер.

Поштених људих познајем ја онде сила, и знатне велике госпoде, који су ми наклоње-ни, и још верно. (у стане) Жено, какву ми ти олују опасних мислих у мојим мирним прси-ма будим! Моју изнутарност обрећеш ми на светлост дана, и што сам ја сам себи по-

тајно мислити забрањено, ти с лавим језиком смело изрече. Јеси ли добро промислила, нашта ме саветујеш? Ти зовеш у ову мирну долину дивљу неслогу и свеку оружја — Зар ми смемо, слаби народ пастирски, у бој изићи са господаром света? Само добар вид чекају они, да на ову сироту земљу дивје гопоре своје војничке силе напусте, да тако могу у њој по праву победитеља чинити, и, под видом праведне казни, писма старе слободе утаманити.

Гершруд.

И ви сте људи, знате потегнути ваше силе, а јуначком помаже Бог.

Штауфахер.

О жено! страховито је беснеће страшило рат; он убија стадо и пастира.

Гершруд.

Гршити морамо, што нам небо пошље, неправду никакво благородно срдце нетрпн.

Штауфахер.

Ова ти се кућа мили, коју смо начинили Рат, рат ће је страшни изгорети.

Гершруд.

Кад бих знала, да је моје срдце за времено добро свезано, ватру бих у њу собственом руком бацила.

Шшауфахер.

Ти верујеш па човечанство! Нештеди рат
на нежно дете у колевци.

Гершруд.

Невиност има пријатеља у небу! — Гледај
напред Вернере, а не за тобом.

Шшауфахер.

Ми људи можемо јуначки борећи се пасти:
но каква ће ваша судбина бити?

Гершруд.

Последњи избог остаје и најслабијим: скок
ће ме с овог моста спасти.

Шшауфахер

(падне јој у наруча.)

Који овакво срдце па своја прса претискује,
тај се може за своје огњиште и двориште
с весељем борити, и никакве се краљеве
војске небоји — У Ури идем таки. Онде
имам пријатеља, господара Валтера Фир-
шта, који о садашњим временима као и ја
мисли. Још ћу онде наћи благородног капе-
тана од Атингхаузена — ако и јесте од вели-
ког рода, ипак он љуби народ, и почитује
старе обичаје. С њима ћу се двојцом саве-
товати, како ћемо се од непријатељах ота-
чества јуначки бранити. — С Богом ми
остај — и будући да сам ја далеко, мудро

владај с домом — путнику, који у дом божи путује, побожном калуђеру, који за свој намастир проси, подај богато, и одпусти га само добро угошћеног. Штауфахеров се дом несакрива. Украј јавнога пута стоји његов гостиони кров за све путнике, који туда пролазе.

(Докле њих двоје у натраг 'одилазе, изиђе Вилхелм Тел са Баумгартеном напред угледи.)

Тел (к Баумгартену.)

Ви ме сад више немате од потребе. У ону кућу идите; онде живи Штауфахер, отац невољниках — Али гле, ево га самог. — Ступајте за мном, ходите! (Оду к њему. Углед се оромени.)

Трећи углед.

Јавно место код Алтдорфа. На једном брежуљку остраг види се, да се замак прави, који је већ у толико напредовао, да се форма целог зданија представља. Стражња је страна готова, а на предњој се тек ради. Скеле још стоје, по којима се радници пењу и силазе, горе на крову ради покривач — Све је у послу.

Нагледач. Мајстор Шшајнмец. Калфе и работари.

Нагледач

(палицом тера радине.)

Неодмарајте се дуго, брже! Цигље овамо! Креч, малтер носите, кад господар Ланд-Фогт дође, нека види, да је посао нарастао! — Вуку се као пужеви. (К два работара, који носе) Зар је то натоварено? Таки још толико! Како дангубе своју дужност подкрађују.

Први калфа.

Занста је то тежко, да ми сами себи камење носимо за нашу тавницу!

Нагледач.

Шта мумлате? То ти је неваљао народ, ни-зашта способан, само да марву музе, и лењо се скита по планина.

Старац (одмара се.)

Ја више немогу.

Нагледач (тресе га.)

Брже старино, на посао!

Први калфа.

Зар ви занста немате душе, да старца, који се једва вуче, на тежки посао терате?

Мајстор Шшајнмец и калфе.

То је покор!

Нагледач.

Старајте се ви за вас, ја чиним, што ми је служба.

Други калфа.

Надгледачу, како ће се овај замак звати, што ми правимо.

Нагледач.

Цвинг Ури ће се звати; јер ћеду вас тим јармом покорити.

Калфе.

Цвинг Ури.

Нагледач.

Но, шта се се нма ту смејати?

Други калфа.

Зар ви хоћете, да овом кућицом Ури покорите.

Први калфа.

Дедер да видимо, колико би се морало таквих кртичњаках једно на друго метути, док би једно брдо из тога изишло, као само најмање у Ури.

(Нагледач оде у натраг.)

Мајстор Шајнмец.

Бацићу чекић у најдубље језеро, који ме је код овог проклетог зидања послужио.

Тел и Шшауфахер (дођу.)

Шшауфахер.

О да се нисам никад родио, да ово гледам.

Тел.

Евовде није добро бити. Ајдемо даље.

Шшауфахер.

Зар ја нисам у Ури, у земљи слободе?

Мајстор Шшајнмец.

О господару, да само видите подруме под кулама! Заиста, тко у њима узживи, тај нећа чути петла певати,

Шшауфахер.

О Боже!

Шшајнмец.

Погледајте ове зидове, ове стубове; као да су за вечност начињени.

Тел.

Што су руке начиниле, то руке могу срушити. (Показујући на брда.) Бог нам је кућу слободе утемељио.

(Бубањ се чује; људи иду носећи један шешир на мотки, а с њима телал; жене и деца куљају за њима.)

Први калфа.

Шта ће тај бубањ? Назите!

Мајстор Шшајнмец.

Каква је то будалаштина? а чему тај шешир?

Телал.

У име цареве! Чујте!

Калфе.

Та ћутите! Слушајте!

Телал.

Ви видите овај шешир, људи из Ури! Он ће се метути на један високи стуб, у сред Алтдорфа, на највише место, и то је Ландфогтова воља и жеља: да се шеширу она иста чест ода, која њему самом. Сваки да га са преклоњеним коленом и голом главом почитује. — Потом хоће краљ да покорне позна. Који ту заповест преступи, тај ће се смрћу казнити, а добра ће ду његова краљу припасти.

(Народ удари у смеј; бубањ почне лупати а они оду.)

Преи калфа.

Какво је ново нечувено Фогт измислијо! Ми један шешир да почитујемо! Кажите, јел се икада таково што чуло?

Мајстор Шшајнмец.

Ми наша колена да пред једним шеширом преклонимо! Спрда ли се он са поштеним људма?

Први калфа.

Ајде бар да је царска круна! Ал је шешир од Аустрије; ја сам га видио над престолом висити, гди се добра раздају.

Мајстор Шшајнмец.

Шешир од Аустрије! Пазите, то је замка, с којом ћеду нас Аустрији предати!

Калфе.

Никакав поштен човек неће ту срамоту поднети.

Мајстор Шшајнмец.

Ходите, да се с другима разговоримо.

(Оду у натраг.)

Тел (к Штауфахеру.)

Сад знате одговор. С Богом остајте, господар Вернере!

Шшауфахер.

Куда ћете? О нехитите тако.

Тел.

Кућа ми нема домаћина. С Богом остајте.

Шшауфахер.

Срдце ми је тако пуно, с Вама говорити.

Тел.

Тежко срце неће бити с речима лакше.

Шшауфахер.

Ал би нас речи могле к делу привести.

Тел.

Једино је дело еада узтрплење и ћутање.

Шшауфахер.

Зар да трпимо, што је несносно?

Тел.

Насилни владатељи кратко царствују. Кад се север из својих пећинах подигне, ватре се гасе, лађе журно пристаниште траже, а силни дух иде по земљи без штете. Сваки нека мирно живи за се код куће; мирноме се по кој радо даје.

Шшауфахер.

Мислите?

Тел.

Змија док се нераздражи, неуједа. Они ћеду најпосле сами од себе сустати, кад виде, да су земље мирне.

Шшауфахер.

Ми би сила могли, кад би се сложили.

Тел.

При бродокрушењу сваки себи најлакше помаже.

Шшауфахер.

Тако ладно ви остављате обшту ствар?

Тел.

Сваки се у се најбоље уздаје.

Шшауфахер.

Саједињени су, ма и слаби, силни.

Тел.

Јаки је најсилнији сам.

Шшауфахер.

Дакле отачаство неможе од вас ништа очекивати, ако, пуно очајања, руку пружи к обрани?

Тел (пружи му руку.)

Тел би изгубљено јагње из пропасти извео, па он да пријатеље своје остави? Али шта ви год узчините, изоставше ме из вашег савета! Ја немогу испитивати, или бирати; но ако ме узтребате к опредељеном делу, тада зовните Тела! Ја вам нећу изостати.

(Оду на разне стране. У једанпут се стрчи народ око скеле.)

Мајстор Шшајнмец

(одтрчи тамо.)

Шта је?

Први калфа

(изиђе напред, вичући.)

Покривач је пао с крова.

Берша с прашњом (улети.)

Је ли размрскан. Трчите, спасите, помозите — ако је помоћ могућна, спасите, ево злата — (Баца своје драгоцености међ народ.)

Мајстор Шшајнмец.

С вашим златом — Све се код вас са златом може, кад сте отца од деце одтргнули, мужа од жене, и јад донели на свет, мислите ви са златом надокнадити — Идите! Ми бијасмо весели људи, пре него што ви дођо-сте; с вама се очајање доселило!

Берша

(к надгледачу, који се враћа.)

Је л жив? (Нагледач да знак, да неживи) О несретни замче, са кетвом си зидан, и кетва ћете обитавати! (Оде.)

Четврти углед.

(Обиталиште Валтера Фиршта.)

Валшер Фирши и Арнолд од Мелшала
уђу у нутра са разних странах.

Мелшал.

Господар' Вјалтер' Фирште —

Валшер Фирши.

Ако нас затеку! Останите, гди сте. Ми смо уводама обкољени.

Мелшал.

Зар ми ништа из Унтервалдена ненесите?
Ништа о мом отцу? Ја немогу више сносити,

да евовде као заробљеник беспослен седим. Шта сам ја тако зло учинио, да се сакривам, као убица? Ја сам угурсузу с палицом прст пребијо, који ми је хтео волове, ону лепу марву изпред мојих очију по заповести Ландфогтовој одтерати.

Валшер Фирш.

Врло сте нагли. Момак је бијо Фогтов; њега је ваш старешине бијо послао. Ви сте под казањ пали, морали сте се њој, како му драго да је тежка била, подложити.

Мелхшал.

Зар да трпим лакомислени говор безсрамника? „Ако хоће сељак леба да једе, нека сам плуг вуче!“ У срдце ме такну, кад волове, ону лепу марву, из плуга изпреже; тавно рикаше они, као да су неправду осећали, и боли су рогови; тада ме обузе праведна љутина, па, небивши више од себе господар, ударим посланика.

Валшер Фирш.

О једва ми наше срдце стегнемо; како ће се нагла младеж задржати!

Мелхшал.

Мене је само отца жао. — Он потребује тако здраво понуде, а син му је далеко. Фогт на њега мрзи, јер се он за правду и слободу

увек поштено боријо. Зато ћеду на старца нападати, а ниткога нема, који би га од зла бранио. — Нека са мном буде, шта хоће, ја морам тамо.

Валшер Фирш.

Пречекајте и стрпте се, док нам глас дође из Унтервалдена. Чујем гди се куца, идите — Може бити, да је посланик од Ландфогта — Идите унутра. — Ви у Ури нисте безопасни од Ландфогтове руке, јер окрутници један другом иду на руку.

Мелхтал.

Они нас уче, што би требало. ми да чинимо.

Валшер Фирш.

Идите, ја ћу вас опет зовнути, ако је евов-де безопасно.

(Мелхтал уђе.)

Јадни, ја му несмем одкрити, какво ми се зло предсказује — Тко куца? Колико год путах врата шкрипну, очекивам несрећу. Издаја и подозрење вребају по свима угловима; чак у нутра у куће допиру посланици насиља; готово би било нужно, да браве и кључанице на врати имамо. (Он отвори, и ступи зачућен натраг, кад Вернер Штауфахер уђе.) Шта ви дим? Ви господар' Вернере! Бог ме он! мила и драги гост — Још никакав бољи чо-

век није преко овог прага прешао. Добро ми дошли под мојим кровом! Шта вас је овамо довело? Шта тражите у Ури?

Шшауфахер (руку му пружећи.)

Стара времена, и стару Швајцарску.

Валшер Фирши.

То ви с вама носите — Гле, ја сам задовољан, срдце ми се радује, видити вас. Седите, господар' Вернере — Како сте оставили Гертруду, милу газдарицу вашу, мугрога Игберта високоразумну кћер? Сви путници из немачке земље, који преко Мајхард Целе у Галију иду, похваљују ваш гостиони дом.— Но кажите ми, долазите ли ви управо из Флуеле сад, и да нисте се још гдигод свратили, пре него сте ногу на овај праг метули?

Шшауфахер.

Заиста сам чудновату нову сграду видео, гди се прави, које ме није веселило.

Валшер Фирши.

О пријатељу! ето вам све таки с једним погледом!

Шшауфахер.

Тако што није никад у Ури било — Од како људи памте, евовде није било тавнице, и никакво обиталиште небијаше тврдо, осим гроба.

Валшер Фирши.

Гроб слободе то је. Ви га именом зовете.

Шшауфахер.

Господар Валтер Фирште, нећу да вам тајим: беспослено љубопитство мене овамо није довело; мене тежке бриге тиште — невољу сам код куће оставио, невољу налазим овде; јер је сасвим несносно, што ми трпимо, а овој се невољи крај невиди. Слободан је бијо Швајцар од старине; мисмо научени, да нас добро сусретају. Таково се у земљи никад доживило, од како пастир па се по овим брдима.

Валшер Фирши.

Да, без примера је, што они чине! И наш благородни господар од Атингхаузена, који је још стара времена видио, мисли сам, да није више сносити.

Шшауфахер.

Такођер тамо преко у Унтервалду чине се насиља, и крваво се наплаћују. — Волфеншисен, царев наместник, који у Росбергу живљаше, имао је вољу за забрањеним плодом; Баумгартенову жену, који живи у Алцели, хтео је обезчестити, и човек га је сигиром убијо.

Валшер Фирши.

О судови су божији праведни! Баумгартен, кажете ви? Један скривен човек! Но је л спасен и добро саскивен?

Шшауфахер.

Ваш га је зет преко језера пребацио; код мене га у Штајнени држим сакривена — Још ми је гнусније тај исти човек јавио, што се у Сарнену догодило. Срце мора сваком поштеном човеку пуцати.

Валшер Фирши (позорљиво.)

Кажите; шта је?

Шшауфахер.

У Мелхталу, онде гди се улази код Кернса, живи један правичан човек, зову га Хајрихом од Халдена, и његова реч важи штагод у општеству.

Валшер Фирши.

Тко га непознаје! Шта је с њиме? Сврш'те!

Шшауфахер.

Ланденберг, да би његовог сина сбог мале неке погрешке казнио, да му волове, најбољи пар, из плуга изпрегнути; на то момак слугу удари и побегне.

Валшер Фирши (са страхом.)

Ал отац — Кажите, како је с њиме?

Шшауфахер.

Отца да Ланденберг звати, да му такн на место сина доведе; но будући да се старац истино клео, да од бегунца никаквог гласа нема, тако да Фогт слуге мучителства довести —

Валшер Фирши.

(скочи, и хоће да га на другу страну одведе.)

О ћутите! ништа више!

Шшауфахер

(с растећим гласом.)

„Ако ми је син умакао, тебе имам” — да га на семљу обалити, и очи му с оштрим гвожђем изкопати.

Валшер Фирши.

Милосрдни Боже!

Мелхшал (излети напоље.)

Очи, велите Ви?

Шшауфахер

(зачућен к Валтеру Фиршту.)

Тко је овај младић?

Мелхшал (счепа га силно.)

Очи? говор'те!

Валшер Фирши.

О сажалења достојни!

Шшауфахер.

Тко је? (будући да му Валтер Фиршт знак даде) Син је? Свеправедни Боже!

Мелхшал.

А ја морам далеко бити! — Његова оба два ока?

Валшер Фиршт.

Узтегните се! Снесите као човек —

Мелхшал.

Сбог моје кривице, сбог моје кривице! —
Слеп дакле? Заиста слеп, и сасвим слеп?

Шшауфахер.

Ја рекох. Извор је вида изтекао; светлост
сунца он више неће никад видети.

Валшер Фиршт.

Поштедите негову бољетицу!

Мелхшал.

Никад! Никад више! (Он стисне очи руком,
и поћути мало; тада се окрене од једнога к
другом, и говори са благим, од суза загумен-
ним, гласом.) О племенити је небесни дар
светлост ока — Сва суштетства живе од
светлости, свако сретно створење — Исто
растење окреће се весело к светлости. А он
мора седити, осећајући, у ноћи и вечној та-
ми — њега неоживљава више тотла зеленост
ливадах, шара цвећа; црвене леденике неможе

он више гледати. Умрети је ништа — али живити а невидити, то је несрећа. Зашто ме тако жалостиво гледате? Ја имам два здрава ока, па немогу ни једно слепом отцу да дам, ни једну зраку од мора светлости, која ми пуносјајно и засено у око пада.

Шшауфахер,

Ах, ја морам ваш јад још увећати, мест да га лечим — Он потребује још више! јер му је Ландфогт све узео; ништа му није оставио, него палицу, да се го и слеп од врата до врата потуца.

Мелшал.

Ништа него палицу слепоме старцу! Све му одузети, и светлост сунца, најсиромашнијег свеобште добро. — Сад нека нитко више неговори о останку, о сакривању! Каква сам ја плашљива несрећа, да сам на моју безбедност мислио, а не на твоју! твоју љубезну главу као залог у крвниковим рукама оставио! Безсрчана предосторожности одлази. — На ништа нећу мислити, него на крваву освету. Тамо хоћу — Нитко да ме не задржава — Отчино ћу око да од Ландфогта ништем — Из средине ћу га свију његових војниках да извучем — Ништа ми није до живота, кад врелу грдну бољетицу у његовог живота крви разладим. (Пође.)

Валшер Фирши.

Останте! Шта ви можете проћу њега? Он седи у Сарнену у свом господском граду, и смеје се слабомоћној љутини у својој безопасној тврдињи.

Мелшал.

Та да седи горе у леденој палати Шрекхорна или више, гди Јунгфрау од вечноти покривена седи. — Ја ћу мени пут к њему начинити; са двадесет младића, који као и ја мисле: разбићу му тврдињу. И ако нитко за мношвом неузхтене ићи, и ако ви сви, за ваше куће и ваша стада бојећи се, јарму се окрутника подложите — пастире ћу по брди сакупити, онде ћу им под ведрим неба покривалом, гди је мисао још жива, и срце здраво, грдну страхоту преповедати.

Шауфахер

(к Валтеру Фиршту.)

Већ је на свом врху — Зар да чекамо до крајњег —

Мелшал.

Чега се крајњег имамо још страшити, кад зеница ока у својој дупљи није више безопасна? Та зар смо ми без обране? Чему смо ми учили стрелу запињати, и тежку сикиру замахивати? Сваком је суштеству дана нуж-

де обрана у страху очајања. Малаксали јелен стане, и плаши псе са своји рогови — дивја коза одвлачи ловца у бездну — исти плужни во, кротки укућанин човека, који је грдну јакост врата трпељиво под јарам мећао, скочи разјарен, оштри свој силни рог, и баца свога непријатеља под облаке.

Валшер Фирши.

Кад би три земље мислиле, као нас тројца, то би ми могли, може бити, штагод учинити.

Шауфахер.

Кад Ури зовне, кад Унтервалден помогне, Швицерац ће старе зајуже честовати.

Мелхшал.

Много имам ја пријатељах у Унтервалдену, и сваки ће с радосћу живот опасности изложити, кад у другоме помоћ и обрану има. — О добри отцеви ове земље! ја стојим између вас многоискусних као младић — мој глас мора учтиво ћутити у земаљској општини. Непрезирите мој савет и мој говор, што сам ја млад, и што нисам сила доживио! Не лакома млада крв, мене тера тужно насиље највећег јада, на које би се морао и камен смиловати. И ви сте отцеви, поглавице кућевне, и желите таква сина, који би свете власи ваше главе почитовао,

и вами зеницу ока чувао. О ви, који ни телом ни добром још ништа нисте трпили, којих се очи још живо и бистро у окружијама мичу, небуди вам зато непозната нама нужда. И над вама виси мач окрутника, ви сте земљу од Аустрије одвраћали; никаква друга погрешка небијаше мог отца; ви сте у једној кривици и прогонству.

Шшауфахер

(к Валтеру Фиршту.)

Закључите! Ја сам готов следити.

Валшер Фирш.

Дај да чујемо, шта благородна господа од Силне и Атингзаузена саветују — њиова ћеду нам имена, мислим, пријатељах задобити.

Мелшал.

Гди има у горн именах честнијих, него што је ваше и ваше? На чисту вредност таквих именах верује, народ она имаду добар звек у земљи. Ви имате богато наследство отацах, и сами сте га богато умложили. — Чему требамо племића? Ајдете, да сами свршимо! Да смо сами у земљи, ја мислим, да би се знали сами бранити.

Шшауфахер.

Племиће негони она нужда, која нас: река, што по равница бесни, до сада висине још

није докучила — али њнова нам помоћ неће изостати, кад виду земљу у оружију.

Валшер Фирши.

Кад би посредственик између нас и Аустрије бијо, право би и закон пресуђивао; ал који нас у угњетава, наш је цар и највиши судија — тако нам мора Бог помоћи с нашој мишицом. Извидите ви људе по Швици, а ја ћу у Ури пријатељах купити. Но кога ћемо послати у Унтервалден? —

Мелхшал.

Мене тамо пошљите — Кога би се већма тицало —

Валшер Фирши.

Ја недопуштам, ви сте мој гост, ја се морам за вашу безопасност старати.

Мелхшал.

Пустите ме! Ја познајем тајне путове и стазе; и пријатељах ћу доста наћи, који ћеду ме од непријатељах затајити, и бров ми радо дати.

Шшауфахер.

Пустите га нека с Богом тамо иде. Онде нема издајнице — Тако је презрено окрутничтво да неможе оруђа да нађе. Нек нам и Алцелац у шуми друштва купи, и земљу буни.

Мелхшал.
Како ћемо један другом поверне гласове слати, да подозрење окрутниках преваримо?

Штауфахер.

Ми би се могли у Брунену или Трајбу сакупити, гди трговачке лађе стају.

Валшер Фирши.

Тако јавно ми несмемо то дело чинити. Чујте, шта ја мислим. На левој страни језера кад се у Брунен иде, баш преко од Митенштајна, лежи једна пољана потајно у шуми, коју пастири Ритли зову, зашто је онде шума изсечена. Онде наша и ваша земља (к Мелхталу) међи, и по кратком плову (к Штауфахеру) доноси вас лаки чун из Швице тамо. Ми можемо ноћом по пустим путањама тамо доћи, и између нас потајно се саветовати. Тамо нека сваки по десет верних друговах доведе, који су срдца нашег; тако можемо заједно о општем се разговорити, и у име божије закључити.

Штауфахер.

Тако нека буде. Сад ми пружите вашу десницу, а ви ми вашу овашо дајте, и тако као што се ми три мужа сад, између себе поштено, без лукавства рукујемо, тако ћемо и ми три земље, на обрану и упор, скупа стајати до смрти.

Валшер Фирши и Мелхшал.

До смрти!

(Они држе руке још неколико тренутаках
уједно уплетене, и ћуте.)

Мелхшал.

Слепи стари отче! Ти више дан слободе не-
можеш видети; али ћеш га чути— Кад се од
Алпе до Алпе ватрени знаци пламено подиг-
ну, кад тврди градови округниках падну, кад
нека у твоју колебу Швајцар иде, нек ти ве-
сео глас до ува донесе, и светло нек ти у
твојој ноћи сване! (Они се разиђу.)

Д р у г о д е л о .

П р в и у г л е д .

Двор барона од Атингхаузена.

Готиска дворана, са грбовима и шлемовима украшена. Барон, старац од осамдесет и пет годинах, високог благородног стаса, на палицу наслоњен, на којој је рог од дивије козе, и у кожну хаљину обучен. Кони и још шест слугу стоје око њега са грабуљама и косама. Улрих од Руденца уђе унутра у племићкој одећи.

Руденц.

Ево ме, ујаче — Шта је ваша воља?

Ацингхаузен.

Допустите, да најпре, по старом кућном обичају, доручак с мојим слугама поделим.

(Он пије из једног бокала, који потом унаоколо редом иде.)

Другдаш сам у пољу и шуми бијо с мојим оком ниов посао управљајући, кад их је моја застава у боју водила; но сада немогу ништа више, него заповедати, па недођели топло сунце к мени, ја га више немогу по брди

тражити. И тако све у узком и ужем кругу приближујем се полагано к најужем и последњем, гди сваки живот престаје. Моја сам сена само, а скоро само моје име.

Кони

(к Руденцу с бокалом.)

Ја вама доносим млади господару. (Будући да се Руденц узтеже, бокал узети.) Пите брзо! То иде из једног бокала, и из једног срдца.

Ашингхаузен.

Идите децо, па кад вече дође, онда ћемо се о пољским пословима разговарати.

(Слуге оду.)

Ашингхаузен и Руденц.

Ашингхаузен.

Ја те видим на пут спремљена; ти хоћеш у Алтдорф, у господски град?

Руденц.

Да, ујаче, и несмем дуже закасњавати.

Ашингхаузен (седне)

Зар ти се тако хити? Шта? Зар је твоје младости време тако мршаво измерено, да га ти ког твога старог ујака мораш штедити?

Руденц.

Ја видим, да ме ви нетребате, ја сам само туђина у овој кући.

Ашингхаузен.

(дуго га је са очима меријо.)

Да, тужан да си. Тужан да ти је домашња страна постала! Ули! Ули? ја те више не познајем. Ти се шириш у свили, паунова пера носиш поносито на углед, и бацаш свилену кабаницу на плећа; сељака гледиш ти са презрењем, и срамиш се његовог пријатељског поздрава.

Руденц.

Чест, која му се дотиче, дајем му радо; али право, које себи он узима, одричем му.

Ашингхаузен.

Цела земља лежи под тежком љутином краља — Срдце је сваког поштеног човека пуно туге, сбог окрутничког насиља, које ми трпимо. — Тебе се самог обшта бољетица недотиче — Тебе видимо одпаднута од твојих гди на страни земаљског непријатеља стојиш, и нашој се нужди подсмеваш, а за лаким весељем трчиш, и лазкаш за милост краљеву, а међутим твоје отачаство од тежког ударца стење.

Руденц.

Земља је тежко угњетена — зашто ујаче? Тко ју је бацио у ту невољу? Само је једна јединца реч требала, да се таква тегобе осло-

боди, и да се милостиви цар задобије. Тежко онима који народу очи затварају, да се правом добру противе. Сбог своје користи забрањују они, да се швајцарски градови Аустрији закуну, као што су унаоколо све земље учиниле. Добро је њима, на господској клупи са племићем седити — Цара хоћеду за господара, да неби имали господара.

Ашингхаузен.

Морам ли то чути, а из твојих устах!

Руденц.

Ви сте ме позвали, допустите ми да свршим. — Каква је особа ујаче, коју ви евовде представљате? Немате ли ви већег поноса, него да сте старешина или војвода ове земље, и да поред ових пастирах владате? Шта? Није ли похвалнији избор, покорити се краљевском господару, и његовом се блистателном стану прибрати, него ваших слугух старешина бити, и код суда са сељакком седити?

Ашингхаузен.

Ах, Ули! Ули! Ја познајем глас преваре. Она је твоје отворено уво обузео, она је твоје срце отровао.

Руденц.

Да, ја некријем — у души ме пишти подсмеј туђинах, који нас племићем сеоским

називају — немогу трпити, да себи благородна младеж свуд наоколо под заставама Хабсбургскимa чести сакупља, а ја да у мојој отчевини евовде беспослен стојим, и да при простачком делу пролеће живота губим. — На други мести бивају славна дела, свет се славе миче блистателно с оне стране ових брда — мени хрђају у ризници шлем и штит, ратне трубе рабри звук, телала глас, што на удвој позива, он недопире у ове долине; ништа нечујем ја овде, него Курајен, и једногласно звонење клешетушах.

Ашингхаузен.

Заслепљени, сујетним блистањем поведени! Презири твоју земљу рођења! Срами се старих благих обичајах твојих отацах! Некад ћеш ти са врелим сузама дома тежити у отачествена брда, и ова ће те пастирска песма, коју ти у поносном незадовољству презирем, тужном жељом обузети, кад ти у туђој земљи зазвони. О силан је нагон отачества! Туђи лукави свет није за тебе, онде у поносном царском двору ти остајеш теби навек туђ са твојим поштеним срцем! Свет, он изискује друге добродетељи, него што си ти у овим долинама задобио. Иди тамо, продај твоју слободну душу, узми земљу на ужитак, буди кнеже-

сви слуга, кад можеш сам свој господар и кнез бити у твојој отчевини и слободној земљи. Ах Ули! Ули! Остани код твојих! Неиди у Алтдорф — О неостављај свету ствар твога отачаства! Ја сам последњи мога стабла. Моје се име свршује са мном. Ево гди висе шлем и штит; њи ћеду ми у гроб дати. Па морам ли код последњег уздисаја мислити, да ти само чекаш, да ја очи затворим, па да одеш пред овај нови двор, и моја благородна добра, која сам слободно од Бога примио, од Аустрије примиш!

Руденц.

Залуду противостојимо ми краљу? Његов је свет, зар ћемо се ми сами тврдоглаво кочити и пречити, да му ланац земаљах прекинемо, који је он силно око нас повукао? Његови су сајмови, његови судови, путови и исти онај коњ, што по Готхарду путује, мора му да плати. Његовим смо земљама свуд наоколо као мрежом обавијени и затворени. Хоће л нас царство бранити? Може ли се оно само бранити противу растеће силе Аустриске? Ако нам Бог непомогне, никакав нам цар неможе помоћи. Какво се поверење може у речи царевах имати; кад они у новчаној и ратној нужди смеду градове, који су под заштиту орла прибегли, зало-

жити, и царевини продати? Не, ујаче! Благодат је и мудра предосторожност у овим тежким бурним временима, каквој се силној глави прилепити. Царска круна иде од стабла на стабло; она за верне услуге нема памтења, али за силног наследственог господара заслужан бити, зове се усева за будућност сејати.

Ашингхаузен.

Зар си ти тако mudar? Зар ти хоћеш бистрије да видиш, него твоји благородни стари, који су се за скупоцени драги камен слободе са добром и крвљу и јуначком крепосћу борили? Превези се доле у Луцерну, питај онде како Аустриска влада теретно на земљи лежи! Они ће ду доћи, да наше овце и говеда броје, да наше Алпе мере; у нашим ће ду слободним шумама лов ограничити, на нашим мостовима и вратницама ће ду плату искати, с нашом ће ду сиротињом своје купљене земље, с нашом крвљу своје ратове плаћати — Не, ако ћемо нашу крв проливати, то нек буде за нас — јевтиније ћемо слободу него робство купити!

Рудену.

Шта можемо ми, народ пастирски против Албрехтове војске.

Ашинглаузен.

Учи се овај народ пастирски познати, ди-
жете! Ја га познајем, ја сам га у бојеве во-
дио, ја сам га видео како се код Фавенца
борио. Нек дођу, да нам јарам силом на-
метну, који смо закључили, несносити! —
О учи се осећати, којег си стабла! Небацај
за сујетно блистање и трептећу сену прави
бисер твоје вредности. — Поглавица се зва-
ти слободног народа, који ти се само из љу-
бави поддаје, који ти веран остаје до смр-
ти, — то нек ти је понос, тог се благо-
родства хвали — урођене свезе вежи тврдо,
отачаству се драгом преводи, то држи твр-
до с твојим целим срцем! Овде су јаке жи-
ле твоје снаге; онде у туђем свету стојиш
ти сам, као витка трска, коју свака бура
пребија. О ходи, ти нас већ одавна ниси
видио, остани с нама само један дан — са-
мо данас неиди у Алтдорф. — Чујеш ли?
Данас не, само се један дан поклони твојима!

(Он га узме за руку.)

Руденц.

Ја сам моју реч дао. — Оставте ме. — Ја
сам везан.

Ашинглаузен

(пусти му руку, озбиљно.)

Ти си везан. — Да несретниче! Ти јеси, али

али не речју и заклетвом, ти си везан узом љубави!

(Руденц се од њега окрене.)

Сакривај се како хоћеш. Госпођица је Берта од Брунека што те у господски град вуче, која те за царску службу веже. Племићку госпођицу хоћеш ти да задобијеш са одпадом од земље — Неварај се! Тебе да намаме, показују ти невесту; али твојој невиности није она одређена.

Руденц.

Доста сам чуо. С Богом остајте. (Оде.)

Ашингхаузен.

Луди младићу, остани! Он оде! Ја га немогу задржати, немогу га спасти. Тако је Волфеншисен од своје земље однао — тако ће други за њим; страна обмана одузима нам младеж, са силом долазећи преко наших брда. О несретни часу, кад је страна у ове спокојне усређене долине дошло, да обичаје кротке невиности разори! Ново улази овамо са силом, старо достојно одилази; друга времена долазе, другчије мислећи род живи! Шта ћу ја овде? Сви су сарањени, с којим сам радио и живио. Под земљом лежи већ моје време, благо ономе, који с новим немора живити! (Оде.)

Други углед.

Ритли. Пољана високим стенама и шумом об-
кољена. По стенама су путање са наслонцима,
и с мествама, са који се потом види, гди се-
љаци силазе. У дубљини угледа указује се је-
зеро, над којим се из почетка месечна дуга
види. Изглед затварају висока брда; за којима
се још виша ледена указују. Ноћ је по угледу,
само што се језеро и ледена брда на месечини
(светле.)

*Мелхшал, Баумгарцен, Винкелрид,
Мајер од Сарнена, Буркхарш на Бихелу,
Арнолд од Севе, Клауз од Флије, и још
четири друга сељака, сви оружани.*

Мелхшал
(још иза угледа.)

Брђана се путања отвара, само брзо за мно-
м! Стену је познајем, и крст на њој; ми смо
на месту, овде је Ритли.

(Изиђу са буктињама.)

Винкелрид.

Слушај!

Сева.

Све празно.

Мајер.

Још ниједан није земљак евовде. Ми смо
први на месту, ми Унтервалдци.

Мелхшал.

Које је доба ноћи?

Баумгаршен.

Ватрочува из Селисберге баш је два викао.

(Чује се из даљине, гди звони.)

Мајер.

Ћут! Слушај!

Ам Бихел.

Вечерње звонце у шумској црквици чује се
јасно овамо из Швицарске земље.

Флије.

Зрак је чист, и носи глас тако далеко.

Мелхшал.

Нека иду једни, ватру да наложе, да пла-
мено горе, кад људи дођу.

(Два сељаку оду.)

Сева.

Лепа је месечина. Језеро лежи мирно, као
чисто огледало.

Ам Бихел.

Они имају лаки пут.

Винкелрид.

(показује на језеро.)

Ха, видите ли! Видите ли онде! Невидите
л ништа?

Мајер.

Та шта? — Да, заиста! Дуга у сред ноћи!

Мелхтал.

Светлост је месеца, која је прави.

Флије.

То је редак чуновати знак! Сила живе, који то нису видели.

Сева.

Она је двострука, гледајте, блеђа стоји горе.

Баумгаршен.

Један чун баш сада иде.

Мелхтал.

То је Штауфахер са својим чуном; поштен човек не да на себе дуго чекати.

(Оде с Баумгартеном на обалу.)

Мајер.

Урнерци најдуже закасњавају.

Ал Бихел.

Они морају далеко околишити кроз брда, да уводство Ландфогтово преваре.

(Међу тим су она два сељака на сред места ватру наложили.)

Мелхтал (на обали.)

Тко је ту? Говорте!

Штауфахер.

Пријатељи земље. (Сви оду пред долазеће.)
Штауфахер, Ишел Рединг, Ханс ауф дер Мауер, Јерг и.м Хофе, Конрад Хун, Улрих Шмид, Јоси фон Вајлер и још три друга сељака, сви оружани изиђу из чамца.

Сви (вичу.)

Добро дошли!

(Докле други у дубљини стајаше и поздрављаше се изиђе Мелхтал и Штауфахер напред.)

Мелхтал.

О господар Штауфахере! Ја сам га видио, који ме није могао више видети! Руку сам метуо на његове очи, и живо сам освете чувство из угашеног сунца његовога погледа изсисао.

Штауфахер.

Немојте говорити од освете. Учињено нећемо осветити, него ћемо претном злу предусрести. Сад кажите, шта сте у Унтервалдској земљи учинили, и за обшту ствар савршили, како сељаци мисле, како сте ви сами замке издаје избегли.

Мелхтал.

Кроз Суренску страшну планину, на далеко разпростртим пустим леденим пољима, гди

само промукли орао гракће, дођем ја у Алписке ливаде, гди се из Ури и Енгелберга пастири сазивајући поздрављају, и заједно марву пасу, жеђ ми гасећи са млеком од леда, које се у поток пенушећи слива. У усамљеним сам пастирским колебама поћивао, сам свој домаћин и гост, док сам дошао к обитаоницама дружевно живећих људи. Пуко је већ бијо глас новог насиља по ови долина, које је учињено, и кротко ми је страхопочитање прибавила моја несрећа пред сваки врати, гди сам путујући куцнуо. Разјарене сам нашао све поштене душе, избог насилног новог владателства; јер као год што њиова Алпа све једнако оне исте траве даје, њиови извори равномерно теку, исти облаци и ветрови једнаки разор непромењено савршују, тако је стари обичај евовде од праотца до унука непромењен остао. Они несносе насилне новости у старо наученом једнаком ходу живота. Тврде ми руке пружише, са стена скидоше захрћане мачеве, а из очију севаше весело чувство јуначства, кад сам имена напоменуо, која су у планини сељаку света, ваше и Валтера Фиршта. — Шта ви узмислите да је право, заклекше се чинити; заклекше се, за вама до смрти ићи. — Тако сам хитијо, безопасан под светом заштитом гостољубја, од коле-

бе — и кад сам дошао у отачаски до, гди ми родови надалеко разширени живе — кад сам отца нашао, оплењена и слепа, на туђој постељи од милостиње добротинећих људих гди живи —

Шшауфахер

Боже небесни!

Мелхшал.

Нисам ја плакао! У безмоћним сузама нисам ја изливао моћ вреле бољетице, него сам је, као драгоцену благо, у дубоким прсима затворио, и мислио само на дела. Прошао сам све окуке планинах; никакав до није бијо тако сакривен, ког ја нисам открио; до самог подножја ледених брдах надао сам се ја, и нашао сам обитаване колебе, и свуда, куд ме је моја нога насила, нашао сам једнаку мрзост окрутничтва; јер до ове последње меће оживљених створенах, гди укочена земља престаје давати, отима несиност Фогтовах — Срдца сам целог овог поштеног народа побудио са жаоком мојих речих, и наши су они сви срцем и душом.

Шшауфахер.

Сила сте за кратко време учинили.

Мелхшал.

Ја сам још више учинио. Две су тврдиње, Росберг и Сарнен, којих се сељак страши;

јер се иза њиових камених зидовах ласно непријатељ заштитава и шкоди земљи. Са навластитим очима хтео сам их извидити; ја сам бијо у Сарнену и разгледао сам град.

Шшауфахер.

Ви сте се усудили чак до у пећину тигра?

Мелшал.

Бијо сам преобучен у побожно путничко одело; видио сам Ландфогта при столу частећа се — судите, могу ли моје срдце узтегнути: ја видих непријатеља, па га неубих.

Шшауфахер.

Занста, срећа је вашој смионости била пријатељ (Међутим су они други сељаци напред дошли, и приближују се овој двојци.) Но сад ми кажите, тко су ови пријатељи и поште-ни људи, што су за вама дошли? Упознајте ме с њима, да се ваверно један к другом приближимо и срдца одкријемо.

Мајер.

Тко вас непознаје, господару, у ове три земље? Ја сам Мајер од Сарнена, ово је мој нећак, Штрут од Винкелрида.

Шшауфахер.

Ви ми непознато име некажете. Бијо је неки Винкелрид који је аждају у бари код Вајлера убио, и свој живот у тој битки оставио.

Винкелрид.

То је бијо мој прадеда, господар Вернере.

Мелшал

(показује на два сељака.)

Ови живе иза шуме, и прњаворци су намас-
тира Енгелберга. — Ви их зато нећете през-
рети, што су подложни људи, и неживе сло-
бодно, као ми, на отчевини, — Они љубе ота-
частво, а немаче су поштени људи.

Шшауфахер

(к тој двојци.)

Дајте ми руку! Нека сваки благодари, који
са својим телом ницом на свету није под-
ложен; ал поштење цвета у сваком стању.

Конрад Хун.

Ово је господар Рединг, наш стари Ландаман!

Мајер.

Ја га добро познајем. Он је мој противник,
који се са мном сбог нетког старог наслед-
ства тера. Господар Рединге, ми смо пред
судом непријатељи; ал овде смо једног срд-
ца. (Тресе му руку.)

Шшауфахер.

То је право речено.

Винкелрид.

Чујете л? Они иду. Скушајте рог од Ури!

(На десно и на лево виде се оружани људи, гди са буктинана стеном силазе).

Ауф дер Мауер,

Гледајте! Несилази ли сам смирени слуга божиј, честни нарох, да би се за свој народ као верни пастир старао, он се небоји труда путног, ни страхоте ноћне.

Баумгаршен.

Црквењак иде за њим, и господар Валтер Фиршт, ал међу њима невидим Тела.

Валшер Фиршт, Реселман парох, Пешерман црквењак, Кони пасшир, Верни ловац, Ро ди рибар, и још пет других сељака; сви заједно, тридест и три на броју, изиђу напред, и стану око ватре.

Валшер Фиршт.

Дакле се ми морамо на нашем наследству и отачаској земљи потајно скупљати, као што убице чине, и ноћом, која своју црну кабаницу само злочинству и сунца клонећем се сазаклећу даје, наше добро право доносити, премда је оно тако чисто и бистро, као светло крило дана.

Мелхшал.

Шта му драго! Што је тавна ноћ учинила, нек слободно и весело на светлост сунца изиђе.

Реселман.

Чујте, најузници, шта ми Бог у срдце ули!
Ми стојимо евовде место обштине земаљ-
ске, и можемо важити за цео народ. Ајде
дакле да се саветујемо по староме обичају
земље, као што у мирно доба чинимо, а што
је против закона у скупштини, нека нужда
времена извини. Но Бог је свуда гди се право
извршује, а ми под његовим небом стојимо.

Шшауфахер.

Добро, ајде да се по старом обичају саве-
тујемо, ако је и ноћ, наше право светли.

Меллшал.

Ако број и није пун, срдце је овде целога на-
рода, најбољи су овде.

Конрад Хун.

Ако и нису старе књиге при руци, оне су у
нашем срдцу уписане.

Реселман.

Добро! нека се таки коло направи. Усадимо
мачеве силе!

Ауф дер Мауер.

Ландаман нека узме своје место, а његови
приседатељи нека стану око њега!

Црквенак.

Овде су три народа коме сад вљва погла-
вицу дати обштеству?

Мајер.

За ту чест нека се Швица са Ури препире, ми им Унтервалдци вољно уступамо.

Мелхшал.

Ми уступамо, ми смо, који молимо, и помоћ од крепких пријатељах иштемо.

Штауфахер.

Нека узме дакле Ури мач; јер његова застава иде напред при обштој скупштини.

Валшер Фирши.

Чест мача нека буде Швици; јер смо ми сви од његовог стабла.

Реселман.

Допустите ми, да благородно препирање пријатељски прекинем: Швица нека нас у савету, а Ури у боју води.

Валшер Фирши

(пружи Штауфахеру мачеве.)

Узмите!

Штауфахер.

Не мени, старости нек је та чест!

Им Хофе.

Највише година броји Улрих Ковач.

Ауф дер Мауер.

Човек је поштен, ал није слободнога стања; никакав подложан човек неможе у Швици судац бити.

Штауфахер.

Нестоји ли овде господар Рединг, стари
Ландаман? Шта тражимо ни заслужијег?

Валшер Фирш.

Нека он буде Ландаман и скупштине глава!
Који се с тим слаже, нек подигне руку.

(Сви дигну десну руку).

Рединг

(стане у среду).

Ја руку немогу метути на књиге; али се ја
заклињем горе вечним звездама, да се никад
нећу од правде удаљити. (Два мача забоду
пред њега; коло начине око њега, Швица
држи средину, на десно стане Ури, а на лево
Унтервалден. Он стоји на свој бојни мач на-
слоњен). Шта је, што три народа брдска
овде на негостиној обали језера сакупи у
глуво доба? Какво ће бити садржање свеза,
што ћемо евовде под звезаним небом у-
тврдити.

Штауфахер

(стане у коло).

Ми неустановљавамо нови сvez; то је само
сајуз од старих временах, који ми по-
нављамо. Знатели, сајусници! Ако нас
језеро, ако нас брда разстављају, и ако сваки
народ сам собом и влада, ми смо ипак једног

стабла и једне крви, и једно је отачаство, одкуд смо дошли.

Винкелрид.

Дакле је истина, као што песме гласе, да смо из далека у ову земљу дошли. О саобштите нам, што вам је од тога познато, да се нови свез на старом укрепи.

Шшауфахер.

Чујте, што стари настири преповедају. — Бијо је један велики народ онде у земљи к поноћи, који је велику скупоћу трпио. У тој нужди закључи общество земље, да сваки десети грађанин по коцки земљу отачаску остави. — То би! И тако пођу одтуда људи и жене, велика војска, с јауком к подну, с мачем пут себи правећи кроз немачку земљу, док су дошли у ову гору; и пре незауставише се, док нису дошли у дивљу долину, гди саде Мото између ливадах тече. — Траг се од људих овде није видио, само је једна колеба на обали стајала; ту сеђаше један човек, и чекаше на превоз. — Али се јако језеро ваљало, и није се могло прећи. На то боље прегледе земљу, и нађу у њој лепе шуме и добре изворе, и мислили су, да су у свом милом отачаству. Ту закључе остати, сазидају стари градић Швиц, и имали су још доста горких данах, док су шуму са далеко укопчаним жилама разкрчили. Нато,

кад земља није могла број народа ранити, преселе се они к Шварцбергу, да, чак тамо до Вајсланда, гди, за вечним леденим брдом сакривен, други народ другим језицима говори. Гродић су Штанц сазидали у Кернвалду, а градић Алтдорф у долини Рајсе — Но увек су се свога порекла опомињали, и између свију страних племенах, која су се од тог времена у средини њиове земље населила, познају се мужеви Швицарски: срдце се и крв даје познати.

(Пружа им десно и лево руку.)

Ауф дер Мауер.

Да, ми смо једног срдца, једне крви!

Сви

(руке један другом давајући.)

Ми смо један народ, и заједно ћемо делати.

Штауфахер.

Други народи носе туђ јарам, они су се победитељу подложили. У истој нашој земљи живи сила житељах, који туђе дужности носе њихово робство спада на њиову децу. Но ми, старих Швајцарах право стабло, ми смо нама увек слободу сачували. Под кнезовима нисмо колено гибали; својевољно смо бирали заштиту царева

Реселман.

Својевољно смо ми обрану и заштиту царства бирали; тако је забележено у писму цара Фридриха.

Шшауфахер.

Јер без господара није ни најслободнији. Поглавар мора бити, и највећи судија, гдн се право у разпри треба наћи. Зато су наши отцеви над земљом, коју су од старе пустиње одузели, цару чест дали, који се господаром немачке и талијанске земље зове, и, као што други слободњаци његовога царства, обећали су му племениту службу оружја; зашто је то једина дужност племића, царство бранити, које њи саме брани.

Мелхшал.

Што је преко тога, то је знак слуге.

Шшауфахер.

Они су ишли за царском заставом, кад је заповест изишла, и војевали су за њега у рату. У Талију су оружани ишли, да му круну римску на главу мету. Дома су собом весело управљали по старом обичају и своме закону. Царева је само крвна пресуда била, и зато је један велики гроф бијо постављен, који у земљи није седио. Кад се крвно дело догодило, таки су га к себи звали, и под

ведрим је небом просто и јасно судно, и без страха људског. Гди су овде трагови, да смо слуге? Има ли кога, који би то другојачије знао, нека говори!

Им Хофе.

Нема, тако је све, као што велите. Насилно се владателство код нас није никад трпило.

Шшауфахер.

Самом смо цару покорност одрекли, кад је право на добро поповах пореметио. Јер кад су нам људи од божијег дома Ајнсидлена Алпу узели, коју смо ми пасли од старих временах, покаже Абат једно старо писмо, које му је нитком непринадлежећу пустињу поклонило — јер су наше биће затајили — Тада рекосмо ми: „Писмо је лажно, никав цар неможе, што је наше, поклонити; и ако нам се право од царства одрекне, ми можемо у нашим брдима и без царства бити.“ — Тако су наши стари говорили! Зар да ми новог јарма срамоту сносимо, и да трпимо од туђег слуге, што нам својом силом ни сам цар није смео учинити. Ми смо ову земљу нама трудом наших рукух сатворили, стару смо шуму, која је иначе дивље обиталиште медведах била, у седиште за људе преокренули: пород смо ождајин убили, која је из баре отвором надувана излазила; магле

смо завесу раздрли, која је мрачно над овом пустињом висила; тврду смо стену разбили; преко бездне смо путнику безопастну стазу начинили: *сбог иљадугодишњег притежавања земља је нама — па зар да се страни господарски слуга усуди доћи, ланце нам ковати, и срамоту чинити на нашој земљи? Зар нема помоћи против таковога насиља?*

(Велики немир између сељаках.)

Не, међе има окрутниках моћ. Ако угњетени нигди право неможе да нађе, ако несносан буде терет — то се он маша смионо и у небо, и доноси доле своја вечна права, која горе непродана и невредима, као исте звезде, висе. Старо се стање нарави опет враћа, гди човек проћу човека стоји. — За последње средство, ако ништа друго неостаје, дан му је мач. Највеће добро смо ми против насиља бранити. — Ми бранимо нашу земљу, наше жене и нашу децу.

Сви

(ударајући по мачевн.)

Ми бранимо наше жене, нашу децу!

Реселман

(стане у коло.)

Пре него што за мачева узмете, промислите добро. Ви би то могли мирно с царем

свршити. Само једне речи, па би се окрутници, који вас сада тежко угњетавају, око вас умиљавали. — Узмите, што вам је више путах давано; одцепите се од царства, признајте Аустриско величанство.

Ауф дер Мауер.

Шта вели попа? Ми да се Аустрији закунемо!

Ам Бихел.

Мемојте га слушати!

Винкелрид.

То нам саветује издатељ, то непријатељ земље!

Рединг.

Смирите се, сајузници!

Сева.

Ми се Аустрији подложити после толике срамоте?

Фон дер Флија.

Ми да дамо силом узети, што смо доброти одрекли?

Мајер.

Тада би били робови, и заслужили би да смо.

Ауф дер Мауер.

Тај нека се избаци из права Швајцарах, који од предавања Аустрији узговори! Ландамане, ја при том остајем; то нек буде први закон земаљски, који ми евовде дајемо.

Мелхисал.

Тако нек буде. Који од предаје Аустрији узговори, да је без права и без сваке чести, нити да га икоји сељак у свој дом прими.

Сви

(дигну десну руку).

Ми хоћемо, то нек је закон!

Рединг

(после кратког ћутења.)

То јесте.

Реселман.

Сад сте слободни, и то кроз овај закон. Силом да нам Аустрија неодтргне, што пријатељским позивањем недоби —

Јосиф фон Вајлер.

К реду, даље!

Рединг.

Сајузници! Јесу ли сва мирна средства употребљена? Може бити, да цар и незна; нити је може бити његова воља, што ми трпимо. И ово последње требало би да покушамо, и нашу тужбу најпре к његовом уву принесемо, пре него што се за мачеве машимо. Страшна је увек сила, и у праведној ствари. Бог помаже само тад, кад људи више немогу.

Шшауфахер (к Конраду Хуну.)

Сад је на вас ред, да говорите. Кажте!

4*

Конрад Хун.

Ја сам бијао у Рајнфелду у царскоме двору, да се на тежко угњетавање Фогтовах поту-жим, и да писмо наше старе слободе донесем, које је досад сваки нови краљ потврђивао. Посланике сам многих градовах ту нашао од швабске земље, и од Рајне; ти сви добише своје пергаменте, и вратише се весели у своје земље. Мене, вашег посланика послаше к саветницима, а ови ме с празном утехом одпустише. „Цар, вељаше они, сад нема времена, мож да ће се кадгод вас сетити.“ — И кад сам тужан кроз себе краљевог двора пролазио, спазим Херцега Ханса у једном углу гди плаче, а око њега благородну господу од Варта и Тегерфелда, ти ме зовнуше и рекоше: „Помозите сами себи! Правду нечекајте од краља. Неотели он од свога синовца, и незадржали му његово правично наслеђе. Херцег искаше од њега своје материнство: он има своје подпуне године, време је сада, да земљом и људима влада. Шта доби за одговор? Цар му мету венац на главу: то нек је дика младости.“

Луф дер Мауер.

Чули сте. Право и правду нечекајте од цара!
Помозите сами себи!

Рединг.

Ништа нам друго неостаје. Сад дајте савета, како ћемо то паметно к веселом концу привести.

Валшер Фирш.

(стане у коло.)

Ми хоћемо, да отерамо мрзко насиље; стара права, као што смо их од наших отацах наследили, хоћемо да сачувамо. не безуздано да се за новим машамо. Цару нек остане. што је цареве. Који има господара, нек му служи по дужности.

Мајер.

Ја имам добро од Аустрије на ужитак.

Валшер Фирш.

Ви и у напредак Аустрији дужност испуњавајте.

Јост од Вајлера:

Ја данак плаћам господи од Раперсфелда.

Валшер Фирш.

Плаћајте и од сад.

Реселман.

Великој сам госпоји у Цирху завештан.

Валшер Фирш.

Подајте намастиру, што је намастирско.

Шшауфахер.

Ја ни од кога немам добра на ужитак, него од царства.

Валшер Фиршт.

Што мора бити, нека буде, али преко тога не. Фогтове ћемо са њиновим слугама разтерати, и тврде замкове разбити; но ако је могуће без крви. Нека цар види, да смо само нуждом натерани страхопочитање и благе дужности сбацили. И ако види, да смо на обрану стали, мож да ће, паметно расуђујући, своју љутину победити; јер праведни страх побуђује народ, који се с мачем у руци умерава.

Рединг.

Но дајте да чујемо! Како да свршимо? Непријатељ има оружије у руци, и неће заиста с миром уступити.

Шшауфахер.

Он хоће, ако нас у оружију снази! Ми ћемо на њега нанести, пре него што се он спреми.

Мајер.

Таки је речено, али тешко свршено. Нама стоје два тврда града у земљи, који дају обрану непријатељу и бићеду опасни, ако нам краљ у земљу уђе. Росберг и Сарнен мораду се отети, пре него што мач у три земље подигнемо.

Штауфазер.

Ако дуго узотежемо, непријатеља ћеду опоменути; сила их је, који тајну знаду.

Мајер.

У ова три кантона нема издајнице.

Реселман.

И добра помља може издати.

Валшер Фирши.

Ако узодлажемо Цвинг ће се у Алтдорфу свршити, Фогт ће се утврдити.

Мајер.

Ви на вас мислите.

Црквењак.

А ви сте неправедни.

Мајер (разљућен.)

Ми неправедни! То нам сме Ури казати?

Рединг.

Тако вам ваше заклетве мир! мир!

Мајер.

Да, кад се Швица са Ури споразумева, ми морамо ћутити.

Рединг.

Ја вас морам код државног општества тужити, да ви с упорним мислима мир кварите! Зар се ми нисмо сбог једне ствари скупили?

Винкелрид.

Ако до божића одложимо, тад је обичај, да сви житељи Фогту даре у замак носе; тако могу десет или дванајест људих без подозрења у граду се сакупити, носећи потајно општра гвожђа, које се брзо може на палицу метути, јер нитко недолази у град са оружјем. Близу у шуми нека тад стоји велика чета; па ако они сретно врата отму, дуваће се у рог, а ови нека из заседе изтрче, тако ће замак с лакоћом наш бити.

Мелхшал.

Росберга примам ја на мене да отмам, јер ми је једна девојка у граду наклоњена, и лако ћу је обманути, да ми за ноћни поход гибке лестве да, кад сам једанпут горе, одвући ћу пријатеље за мном.

Рединг.

Је л свију воља да одложимо?

(Већи број подигне руке.)

Шшауфахер

(броји гласове.)

Двадесет су проћу дванајест.

Валшер Фирши.

Кад на уречени дан замци падну, даћемо од једног брда на друго знак са димом; буна ће

се главна таки у поглавитом месту сваког предеља дићи, па кад Фогтови истиност оружија виде, верујте ми, они ће се борбе оканити, и радо ћеду се дати мирно из наше земље изпратити.

Шшауфахер.

Само ће с Геслером бити тежко, страшно је коњаницима обкољен; без крви он неће уступити, и одтеран остаје још земљи страшан. Тежко је и скоро опасно, штедити га.

Баумгаршен.

Гди је најопасније, тамо мене метите! Телу благодарим мој спасени живот; радо га за отачаство жртвујем; моју сам чест бранио, моје срдце задовољно.

Рединг.

Време ће нас, што ваља, научити. Очекујте га у устрилењу. Мора се и случају штогод ваверити. — Но гледте, док се ми још овде ноћу саветујемо, јутро већ меће светлу стражу по високи планина. — Ајдте, да се разиђемо, пре него што нас светлост дана затече.

Валшер Фирш.

Небринте се, ноћ полагаано из долинах одилази.

(Сви су шешире скинули, без да су хтели, и гледе ћутећи зору.)

Реселман.

При овој светлости, која нас најпре од свих народа поздравља, који изпод нас тежко дишући у магли градовах живе, дајте да учинимо заклетву новог савеза. Ми хоћемо, да смо један једини братски народ, да се ни у каквој нужди и опасности не разставимо. (Сви то за њим говоре, подигнувши три прста.) — Ми хоћемо, да смо слободни, као што су наши стари били, и пре смрт, него у робству живити. (Као горе.) — Ми хоћемо да се ослонимо на вишњег Бога, и небојимо силе људске. (Као горе. Сељаци један другог загрле.)

Шшауфахер.

Сад нека сваки иде својим путем к своим пријатељима и друговима! Кои је пастир, нека мирно зимује са своим стадом, и нека у тишини пријатељах за сајуз купи! — Што се донде мора трпити, нека се трпи! Пустите, нека се окрутници још више задуже, док један дан общти и особени дуг на једанпут не плати. Нека сваки праведну љутину обузда, и нека штеди своју освету за све: јер од общтег добра граби, кои себи у навластитој ствари помаже.

(Докле они на три стране у највећој тишини одлазе, силно оршестар засвира; сцена остаје још неко време празна, и показује позорје рађајућег се сунца над леденим брдима.)

Т р е ћ е д е л о .

Први углед.

Двориште пред Теловом кућом у Бирглени код Алтдорфа. Тел се брадвом, Хедвиг, његова жена са кућевним послом забавља. Његови синови Валтер и Вилхелм у дубљини се играју с једном малом стрелом.

Валтер (пева.)

По брди, долови
Са луком и стрелом
Стрелац рано лови
Зоричицом белом.

Ко зрака кралевином
Оро што краљује —
Гором и пећином
Стрелац господује.

Поље његово је;
Што му стрела стоди,
Његов плијен то је,
Што год лети и ходи.

Прекину се уже. Начини ми га, отац.

Тел.

Ја не. Прави стрелац сам себи помаже. (Деца се удаље.)

Хедвиг.

Деца рано почињу стрељати.

Тел.

Рано се вечба, што хоће да буде мајстор.

Хедвиг.

Ах Бог би дао, да неби никад учили.

Тел.

Нека све уче. Који се хоће у животу да провуче, мора на заштиту и обрану готов бити.

Хедвиг.

Ах ниједан неће свој покој код куће наћи.

Тел.

Жено, и ја немогу; за пастира ме нарав није створила; без одмора морам ја бежећи циљ гонити. Тек онда уживам управо мој живот, кад га сваки дан на ново задобијем.

Хедвиг.

А на страх газдарице немислиш, која међутим, тебе чекајући, тужи, јер ме страх напада, шта момци о вашем лову преповедају. Код сваког полазка срдце ми дркће, да ми се нећеш никад вратити. Ја те видиш у пустој леденој планини забасаног, од једне

стене на другу промашен скок чинити, видим, како те дивја коза натраг скочивши са собом у бездну вуче, како те ветрена лавина затрпава, како се из под тебе лукави леденик проваљује, а ти упадаш, жив закопан, у страшну гробницу. Ах смелог алписког ловца стиже смрт у сто мењајућих се видавах. То је несретан занат, који вратоломно поред пропасти води!

Тел.

Који брзо наоколо са здравом памећу мотри, на Бога се ослања, и на окретну снагу, тај ласно пролази кроз сваку опасност и невољу; онога нестраши брдо, који се на њему родио. (Свој је посао свршио, па оставља справу.) Сад ће, мислим, вратница за годину дана држати.

(Узме шешир.)

Хедвиг.

Куда ћеш?

Тел.

У Алтдорф, отцу.

Хедвиг.

Мемислиш ли и ти штогод опасно? Каж ми!

Тел.

Како ти на то дође, жено?

Хедвиг.

Нешто се плете прођу Фогтовах — Ја знам,
да је у Ритли била скупштина, и ти си у
сајузу.

Тел.

Ја нисам онде бијо — али се земљи нећу од-
рећи, кад зовне.

Хедвиг.

Они ће ду те тамо поставити, гди је опаст-
ност; најтеже ће твој део бити, као увек.

Тел.

Сваком ће се поделити по могућству.

Хедвиг.

И Унтервалдца си ти по бури преко језера
превео. Чудо је било, да сте утекли. Зар ти
ниса ни најмање на дете и жену мислио.

Тел.

Љубезна жено! ја сам на вас мислио, зато
сам отца деци спасао.

Хедвиг.

Пловити по бесном језеру! То се незове на
Бога се ослонити! То се зове Бога кушати.

Тел.

Који врло много промишљава, мало ће учи-
нити.

Хедвиг.

Да, ти си добар и помоћљив, служиш свима, а кад ти у невољу дођеш, нитко ти неће помоћи.

Тел.

Нека Бог сачува, да никад помоћи нетребам.

(Узме лук и стрелу.)

Хедвиг.

Шта ћеш са стрелом? Остави је овде!

Тел.

Без руке сам, кад ми оружија нема.

(Деца се врате.)

Валшер.

Отац, куда ћеш?

Тел.

У Алтдорф, дијете, к Енију — Хоћеш ли са мном?

Валшер.

Да Бог ме, да хоћу.

Хедвиг.

Ландфогт је сад онде. Неиди у Алтдорф!

Тел.

Он одилази још данас.

Хедвиг

Зато га остави, нека прво оде. Немој га опомињати на тебе, ти знаш, он на нас мрзи.

Тел.

Његова ми зла воља неће сила шкодити; ја чиним право, и небојим се никаквог непријатеља.

Хедвиг.

Који право, чини, баш на те он највише мрзи.

Тел.

Јер им неможе ништа да учини — Ја мислим, да ће ме племић у миру оставити.

Хедвиг.

Тако, знаш ли ти то?

Тел.

Није оддавно, а ја сам ловио кроз дивље развалине шехске долине по пустом трагу, и кад сам се једном каменитом путањом заузео, гди се немогаше свртати, јер нада мном висјаше стена, а пода мном хукташе страшно Шех: (Деца стану десно и лево око њега, и гледе га с љубопитством) ето ти одтуда Ландфогта на мене гди иде, он сам самцит са мном, који сам и сам самцит бијо, само човек према човеку, а поред нас бездна. Па кад ме господар смотри и познаде, кога је он пре ту сбог малог узрока строго казнијо, и кад види, да к њему са красним оружијем идем; а он ти пребледи, колена му клонуше, и мени се виђа-

ше, да ће сад на стену пасти. — Онда га са-
жаловах, пређох к њему учтиво, и рекох:
Ја сам господар Ландфогте. Ал он не немо-
гаше ни једнога гласа из својих устих дати —
Само ми руком ћутећи ману, да мојим пу-
тем идем; тада одох и послах му његову
пратњу.

Хедвиг.

Он је пред тобом дрктао — Тежко теби!
Да си га слабог видио, никад ти неће о-
простити.

Тел.

Зато га се клоним, а он ме неће тражити.

Хедвиг.

Неиди само данас тамо. Иди боље ловити!

Тел.

Шта ти је пало у главу?

Хедвиг.

Нешто се страшим. Остани!

Тел.

Како се тако можеш без узрока мучити.

Хедвиг.

Зато што нема узрока — Телу, остани евовде.

Тел.

Ја сам обећао, љубезна жено, доћи.

Хедвиг.

Мораш ли ти, то иди — само ми дете остави.

Валшер.

Не, мамице, ја идем с отцем.

Хедвиг.

Велти, зар хоћеш твоју матер да оставиш?

Валшер.

Ја ћу ти што лепо од Енија донети.

(Оде с отцем.)

Вилхелм.

Мати, ја остајем код тебе.

Хедвиг (загри га.)

Да ти си моје мило дете; ти ми јошт сам остајеш! (Она изиђе на вратнице, и прати одлазеће дуго очима).

Други углед.

Затворен шумски предео, прашни се потоци са стене сваљују. Берта у ловачком оделу.

Таки за њом Руденц.

Берта.

Он иде за мном.

Руденц (уђе нагло).

Госпођице! сад вас једанпут нађох саму. Бездне нас од свију странах затворају; у

овој пустињи небојим се никаквих сведо-
ках; хоћу да са срдца скинем ово дуго бу-
тење —

Берша.

Да неће друштво за нама доћи?

Руденц.

Друштво је на другу страну отишло — Сад
ил никад! Овај драгоцени час морам упо-
требити — одсуђену морам видети моју суд-
бину, ма да ће ме на веки од вас и разста-
вити. — О неоружајте ваше миле погледе
с том мрачном строжином! — Тко сам ја,
да слободну жељу к вама подижем? Слава ме
још није именовала; ја се несмем у ред ста-
вити са племићима, који победом славни и
светли вас просе. Ништа ја немам него моје
срдце пуно верности и љубави —

Берша (истинито и строго).

Смете ли ви од љубави и верности говорити,
кад сте неверни у вашим најближим дуж-
ностима?

(Руденц се тргне натраг.)

Роб аустриски, који се туђини продаје, уг-
њетитељу свога народа?

Руденц.

Од вас госпођице, чујем ја тај прекор? Кога
тражим другог, него вас на оној страни?

Берша.

Мене мислите ви на страни издаје наћи?
Пре бих моју руку истом Геслеру, угњетитељу, поклонила, него изопаченоме сину Швајцарске, који може његово оруђе да буде.

Руденц.

О Боже, шта морам чути!

Берша.

Шта? Шта лежи добром човеку ближе на срдцу него његови? Има ли лепше дужности за благородно срдце, него бранитељ невиности бити, и право угњетених заштитавати. Срдце ме боле за вашим народом; ја с њим трпим, јер га морам љубити, што је тако кротак а и пак пун снаге; моје ме срдце сасвим к њему вуче, и сваки се дан учим, више га почитовати. — А ви, кога му је нарав и племићка дужност за покровитеља дала, и који га остављате, који неверно к непријатељу прелазите, и ланце својој земљи кујете, ви сте, који ме вређате и мучите, ја морам моје срдце узтегнути, да на вас немрзим.

Руденц.

А зар ја нећу највеће добро мога народа?
Нећу л му под силним скиптром аустриским мир —

Берша.

Робство му хоћете да стотовите! Слободу хоћете из последњег замка, који јој је на земљи остао, да изтерате. Народ познаје боље своју срећу; никаква обсена необмањује његово поуздано чувство, вама су мрежу на главу бацили —

Руденц.

Берто! Ви на мене мрзите, ви ме презирете.

Берша.

Да то чиним, боље би ми било. — Ал онога презрена видити, и презрења заслужна, ког би радо љубила —

Руденц.

Берто! Берто! Ви ми показујете највећу небесну срећу, и бацате ме дубоко у један мах.

Берша.

Не, не, благородност у вама није сасвим угушена. Она само дрема, ја ћу да је пробудим; ви морате сами себе присиљавати, да урођену добродетељ умртвите; но, благо вама! она је снажнија него ви, и у пркос вама самим ви сте добри и благородни.

Руденц.

Ви ми верујете! О Берто ваша љубав све може из мене учинити.

Берша.

Будите, чему вас је лепа нарав начинила! испуните место, куд вас је она поставила; саједините се с вашим народом и вашом земљом, и борите се за ваше свето право,

Руденц.

Тежко мени! Како ћу вас задобити, како ли вас имати, ако се сили царској узпротивим? Није ли воља ваших сродниках, која с вашом руком окрутно влада?

Берша.

Моја добра леже у три кантона, ако је Швајцар слободан, и ја сам.

Руденц.

Берто! какви ми изглед показујете,

Берша.

Ненадајте се милосћу ме Аустрије задобити; за мојим наследством пружају они руку, то хоћеду с великим наслеђем да сједине. Она ниста неситост земаљах, која вашу слободу хоће да прогута, она и мојој прети. — О пријатељу! на жртву сам изабрана, да може бити каквог љубимца наградим — Тамо гди љукавство и сметња станује, тамо у царски двор хоћеду да ме одвуку; онде ме чекају мрзки ланци удатбе; само љубав — вама ме може спасти.

Руденц.

Ви се можете одважити, евовде остати, у мом отачаству моја бити? О Берто! све моје тужење на далеко, шта је друго било, него тежење за вама! Само сам вас тражио на путу славе, и цело моје честољубље било је само моја љубав. Ако се можете одважити, са мном у овој спокојној долини живити, и блистања се света одрећи — О тада се циљ мога тежења нашао; тад нека река бурнога света о тврду обалу ових брдах луца — никакво нестално захтевање немам ја више да пошљем у живота даљине — тада ће око нас ове стене непролазни тврди зид прострти, ова затворена блажена долина ведро и светло небо бити.

Берша.

Сад си, као што те је моје предосећајуће срце сањало; моја ме вера није преварила.

Руденц.

Иди сујетна мисли, која си ме залудила! Ја ћу срећу у мојој домовини наћи. Овде, гди се дете весело разцветало, гди ме тисућа веселих траговах окружава, гди ми сви извори и дрва живе, овде у отачаству хоћеш ти да моја будеш! Ах ја сам га увек љубио. Ја осећам да ми њега код сваке среће земаљске није било.

Берша.

Гди би се блажено острво нашло, ако не овде у земљи невиности? Овде, гди стара верност цитомо станује, гди се лукавство још није уселило, ту немути никаква завист извор наше среће, и навек нам бистро пролазе часи. — Евовде те видим у правој вредности човечанској, првог између слободних и једнаких, почитаног са чистом и вољном понизношћу, великог као каквог краља у својој држави.

Руденц.

А ја те видим, круну свију женах, гди у женској дражестној вредности у мојој кући небо ми зидаш, и, као што пролеће своје цвеће сипа, с лепом пријатношћу живот ми китиш, и све наоколо оживљаваш и усрећујеш.

Берша.

Видиш, драги пријатељу, зашто сам тужила, кад сам видила, да ти сам ову највећу срећу живота рушиш. — Тежко мени! Како би било са мном, кад би морала за поноситим племићем за угњетитељем земље у његов замак ићи. Овде нема замка. Мене никакви зидови не растављају од народа, кога могу усрећити!

Руденц.

Али како ћу се спасти — како замку раздрешити коју сам сам себи лудо на главу метуо?

Берша.

Разкините је мужком одважношћу! Шта из тога било да било — буди на страни твога народа. Оно је твоје природно место.

(Чују се из далека ловачки рогови.)

Лов долази ближе. — Иди, ми се морамо разстати — Бори се за отачаство! Ти се бориш за твоју љубав! Само је један непријатељ, пред киме сви дркћемо, а једна слобода све нас чини слободним! (Оду.)

Трећи углед.

Пољана код Алтдорфа. Напред дрва, а у дубљини шешир на мотци. Изглед свршује се са Банбергом, иза кога се једна снежна планина подиже.

Фрисхард и Лајшхолд на стражи.

Фрисхард.

Ми залуду чекамо. Нитко неће да овамо дође, и да шеширу понизност уваже. Другдаш је овде као на сајму било; сад је цела ледина као опустошена, одкад ово страшило на мотци вици.

Лајшхолд.

Само се скитнице дају видети, па скидају нам на јед изцепане капе. Што су честити

Људи, ти воле околиштити за по градића него леђа пред шеширом погнути.

Фрисгард.

Они морају овуд проћи, кад се у подне из савета врате. Већ сам мислио добар лов уловити, јер нитко немисљаше шешир поздравити. Ал ето ти свештеника Реселмана — баш иђаше од једног болестника — и стаде са телом Христовим баш пред мотку — црквењак мораше цвонцетом звонити; тад сви падоше на колена, и ја с њима, и поздрависмо тело Христово, ал не шешир. —

Лајшхолд.

Чујеш, друже, мени се чини, ми стојимо овде на подсмеј пред шеширом; баш је безчестно за коњика, стражу пред празним шеширом чувати — и сваки нас поштен човек мора презирати. — Страхопочитање празном шеширу указати, заиста је, чујеш! будаласта заповед.

Фрисгард.

Зашто не празном шупљем шеширу? Та и ти се пред гдикојом шупљом главом клањаш.

(Хилдегард, Мехтилд и Елзбет укажу се е децом, и стану око мотке.)

Лајшхолд.

А ти си тако поштен угурсуз, и рад би поштене људе у несрећу увести. Нека по-

крај шешира прође, тко хоће, ја ћу моје очи затворити, и нећу тамо гледати.

Мехшилд.

Евовде виси Ландфогт. — Имајте стахопчитања децо!

Елзбеш.

Бог би дао да оде, и да нам свој шешир остави; зато неби било горе у земљи.

Хрисхард (их разтера.)

Хоћете л одавде ићи? Проклети роде женски. Тко за вас пита? Пошљите ваше мужеве овамо, ако срдца имају заповести се противити.

(Жене оду.)

Тел се укаже са стрелом, дете за руку водећи
Они прођу поред шешира, без да на њега пазе.

Валшер (Покаже на Банберг.)

Отац! је л истина, да из дрвах на оном онде брегу крв иде, кад се у њи сикиром удари?

Тел.

Тко то каже, дијете?

Валшер.

Пастир је преповедао. — Он каже, да су дрва проклета, па тко их узквари, том рука из гроба напоље израсте.

Тел.

Дрва су проклета, то је истина. Видиш ли ти леденике оне, њинове беле врхове, који чак до неба дамашају.

Валшер.

То је лед, што ноћом грми, и нама лавине доле шиље.

Тел.

Тако је, и лавине би оддавно Алтдорф под својим теретом затрпале, кад неби шума она горе као нека земљобрана напротив стајала.

Валшер (мисли мало.)

Имали земаљах отац, гди беговах не ма?

Тел.

Кад се доле сиђе с наших висинах и даље се рекама пође, дође се у једну велику равну земљу, гди се шумски потоци више бучећи непене, реке мирно и тихо теку; ту се гледа слободно на све стране неба. Жито онде расте у дугим лепим пољима, и као врт је земља гледати.

Валшер.

Ала, отац, зашто се брже несиђемо у ту лепу земљу, место да се овде страшимо и мучимо?

Тел.

Земља је лепа и блага као небо; ал који је раде, они неживају благослова, кога сеју.

Валшер.

Неживе ли они слободно, као ти, на свом навластитом наслеђу?

Тел.

Поље је владичино и краљево.

Валшер.

Ал они смеду по шумама ловити?

Тел.

Господарова је дивјач по шуми.

Валшер.

Ал они смеду рибу ловити по реци?

Тел.

Река, море, со је краљева.

Валшер.

Тко је тај краљ; кога се сви боје?

Тел.

Један је који их брани и рани.

Валшер.

Зар се они немогу сами бранити?

Тел.

Онде несме сусед суседу веровати.

Валшер.

Отац, мени у тој пространој земљи бива тесно; овде под лавинама радије ја живим.

Тел.

Заиста је боље, дијете, ледена брда за леђи имати, него зле људе.

(Хоћеду да прођу.)

Валшер.

Гле, отац, шешир онде на мотки!

Тел.

Шта нам је до шешира? Хајде, да идемо!
(Кад хоће, да прође, изиђе пред њега Фрисхард са копљем.)

Фрисхард.

У име цареве! Станите!

Тел (ухвати за копље.)

Шта ћете! Зашто ме задржавате?

Фрисхард.

Ви сте заповест преступили, ви морате за нама ићи.

Лајшхолд.

Ви нисте шеширу страхопочитање указали.

Тел.

Пријатељу, пусти ме да идем!

Фрисхард.

Хајд, хајд, у тавницу!

Валшер.

Отца у тавницу! Помагај! Помагај! (Вичући по сцени.) Овамо, добри људи, помоз'те! Насиље! Насиље! Они га воде у тавницу!

Реселман, свештемик, и Петерман, црквењак, дођу са још три друга човека.

Црквењак.

Шта је?

Реселман.

Зашто ти тога човека напастујеш?

Фрисхард.

Он је непријатељ царев, издатељ.

Тел (счепан га.)

Издатељ, ја!

Реселман.

Ти се вараш, пријатељу! то је Тел, један поштен човек и добар грађанин.

Валшер

(спази Валтера Фиршта, и одтрчи пред њега.)

Деда, помози.

Фрисхард.

У тавницу, хајд!

Валшер Фирши (дотрчи.)

Ја се јамчим, станте! — За име Бога, Телу!
шта се догодило?

Мелхшал и Шшауфахер (дођу.)

Фрисхард.

Ландфогтову поглаварску силу он презире,
и неће, да је призна.

Шшауфахер.

То је Тел учинио?

Мелхшал.

То ти лажеш, угурсузе.

Лајшхолд.

Он шеширу није стахочитање указао.

Валшер Фирши.

Дакле сбог тога да иде у тавницу? Пријатељу,
прими моје јамство, и пусти га.

Фрисхард.

Јамчи се ти за тебе и за твоје! Ми чинимо,
што је наша служба —

Мелхшал (к сељацима.)

Но, то је вапијуће насиље! Зар да ми трпимо,
да га из пред наши очију одведу?

Црквењак.

Ми смо јачи. Пријатељи, нетрпите!

Фрисхард.

Тко се противи заповести ландфогтовој?

Још шри сељака (дотрче.)

Ми ћемо вам помоћи. Шта је? О земљу с њима!

*Хилдегард, Мелхшилд и Елзбеш дођу
натраг.*

Тел.

Ја ћу мени већ сам помоси. Идите, добри људи! Мислите л ви, кад би ја хтео моју снагу употребити, да бих се њнових копљах бојао?

Мелхшал

(к Фрисхарду.)

Усудите се само, њега из наше средине одвести!

Валшер Фиршт и Шшауфахер.

Умер'те се! С миром!

Фрисхард (виче.)

Буна! Буна! (Чују се ловачки рогови).

Жене.

Ето иде Ландфогт!

Фрисхард (виче јаче.)

Насиље! буна!

Шшауфахер.

Вичи, док непукнеш, хуло!

Реселман и Мелшал.

Хоћеш ћутити?

Фрисхард (виче још јаче.)

У помоћ, у помоћ служитељима закона!

Валшер Фирш.

Ево Фогта! Тежко нама, шта ће то бити!

Геслер на коњу, сокола на руци, *Рудолф дер Харас, Берша и Руденц*; велика пратња оружанних слугу, који круг од копљах око целе сцене чине.

Рудолф.

С пута! С пута Ландфогту!

Геслер.

Разтерајте их! Шта се стрчава народ. Тко иште помоћи? (Обште ћутање). Тко је то бијо? Ја хоћу, да знам. (К Фрисхарду.) Ти изилазиш на среду. Тко си ти, и зашто ти тог човека држиш? (Да сокола једном слуги).

Фрисхард.

Милостиви господару! ја сам твој слуга, и постављени стражар код шешира. Овога сам човека при делу ухватио, кад је шеширу почестни поздрав одрекао. Ја сам га хтео затворити, као што си заповедио, ал ми га народ силом хоће д отме

Геслер (после.)

Презиреш ли ти тако твог цара, Теле, и мене, који евовде место њега заповедам, да си шеширу почест одказао. ког сам ја сбог испита покорности обесио? Ти си твоју злу мисао окрио.

Тел.

Опростите ми, драги господару! То се догодило из несмотрености, а не што вас презирем, јер ако сам то смислио, да ни сам Тел; ја молим за милост, то неће више никад бити.

Геслер (после неког ћутања.)

Ти си мајстор у стрељању, Теле, кажу, да се ти са сваким стрелцем смеш надтицати.

Валшер.

И то је истина, господару! отац ће ти на сто корачајих јабуку с дрвета устрелити.

Геслер.

Је л то твој дечак, Теле?

Тел

Јесте, драги господару.

Геслер.

Имаш ли више деце.

Тел.

Два синчића, господару!

Геслер.

Па кога од њих већма љубиш?

Тел.

Господару, оба двоје су ми равно мила деца.

Геслер.

Сад, Телу, кад ти јабуку с дрвета на сто корачајих можеш сгодити, мора ћеш твоју уметност преда мном осведочити — Узми стрелу — имаш је баш при руци — и спреми се, да јабуку са главе детиње устрелиш — Али те саветујем, добро стађај, да јабуку на први хитац погодиш; јер ако је промашиш, твоја је глава изгубљена.

(Сви дају знаке страха.)

Тел.

Господару — Какву страхоту изискујете ви од мене? Да ја с главе мога детета — Не, не, драги господару, то вам непада на памет — Бог милостиви нек сачува — то ви обиста неможете од отца изискивати!

Геслер.

Ти ћеш јабуку с главе детиње стрељати — Ја то захтевам и хоћу.

Тел.

Да ја смојом стрелом у главу мога детета стађам? Пре ћу умрети!

Геслер.

Ти стрељај, ил умри с дететом.

Тел.

Да ја убица будем мога детета! Господару ви немате деце — незнате, шта се миче у срдцу отачаском.

Геслер.

Ала, Телу, ти си у једнапут тако смислен. Мени рекоше, да си ти сањач, и да се од начина других људих удаљујеш. Ти љубиш, што је необично — Зато сам сад за тебе особито усудно дело изабрао. Други би заиста промишљавао — ти затвори очи и прехвати се срдчано.

Берша.

Нешалте се, о господару! с овим сиротим људма! Ви их видите, гди бледи и дркћући стоје — Тако су мало научени на шалу из ваших устах.

Геслер.

Тко вам каже, да се шалим? (Маши се за грану, која више њега висн) Ево јабуке. Начините места — Нека узме своју даљину, као што је обичај — Осамдесет му корачајих дајем — Ни мање, ни више — Он се хвалаше, на сто корачајих непромаштити. Сад стрелче, стоди, и непромаши.

Рудолф.

Боже! то бива озбиља — Падај доле, дијете!
Време је, и моли Ландфогта за твој живот.

Валшер Фирши

(на страну к Мелхталу, који се једва може
да задржи.)

Задржите се! Ја вас молим, будите мирни!

Берша.

Доста је, господару! Безчовечно је, са
страхом се отца тако играти. Ако је овај
сирома човек кроз своју малу погрешку и
смрт заслужио, сад ју је, Бога ми, десет
путах осетио. Пустите га, нека с миром ку-
ћи иде; он вас је познао; на овај ће час он
и његове деце деца памтити.

Геслер.

С пута, раздвојте се! Брже! Шта затежеш?
Твој је живот пропао; ја те могу убити, па
виш, ја твоју судбу милостиво мећем у тво-
ју уметну руку. Онај се неможе на не-
праведни суд тужити, који се за господара
своје судбине поставља. Ти се хвалиш, да
имаш поуздан поглед! Добро дакле! Евовде
је место, стрелче, твоју уметност показати,
циљ је достојан, а дар је велики! Црно у
колу сгодити може и други; онај ми је мај-
стор, који је са својом уметношћу свуда

поуздан, коме срдце нит руку нит око не-
мења.

Валшер Фирши

(падне на колена пред њега.)

Господар Ландфогте, ми признајемо ваше
величанство; но учините милост место
правде, узмите половину мога имања, уз-
мите га са свим. Само ту страхоту опро-
стите отцу!

Валшер Тел.

Деда, неклечи пред тим зликовцем. Кажите,
гди да станем? Ја се небојим; та отац сго-
ди птицу у летењу; он неће промашити у
срдце детета.

Шшауфахер.

Господар Ландфогте! Зар вас невиност
детета недира?

Реселман.

О! промислите, да је Бог у небу, коме мо-
рате одговор дати за сва ваша дела.

Геслер (показује на дете.)

Свежите га онде за липу!

Валшер Тел.

Мене свезати? Не, ја нећу, да сам свезан,
Ја ћу мирно стајати, као јагње, ни дисати
нећу. Ако ме свежете, то не могу, ја ћу
проћу мојих свезах беснити.

Рудолф.

Само очи дај везати, дијете!

Валшер Тел.

Зашто очи? Мислите л ви, да се ја бојим
стреле из отчине руке? Ја ћу је мирно да че-
кам, ни тренути нећу. — Брже, отац, по-
кажи, да си стрелац! Он ти неверује, он
нас мисли упропастити — Окрутнику на јед,
стрељај па сгоди!

(Оде к липи, гди му јабуку на главу метну.)

Мелхшал (к сељацима.)

Шта? Зар да се повор пред нашим очима
саврши? Чему смо се заклели?

Шшауфахер.

У залуд је. Ми немамо оружија; ви видите
шуму копљах око нас.

Мелхшал.

О да смо са брзим делом савршили! Бог
нек оним опрости, који су к одлагању са-
ветовали!

Геслер (Телу.)

На посао! Оружије се неноси у залуд. Опа-
стно је убитно оружије носити, а на стрелца
натраг скаче стрела. То поносно право, које
себи простак узима, врећа највећег гозподара
земље. Нитко да није оружан, осим који

заповеда. Ако вам је мило, стрелу и лук носити, добро, ја ћу вам циљ к томе дати.

Тел

(загне лук и намести стрелу).

С пута, раздвојте се!

Шшауфахер.

Шта, Телу? Ви хоћете, — Никад — ви стрелите, рука вам дркће, ваша колена клецају.

Тел (спусти стрелу.)

Плива ми пред очима!

Жене.

Боже небесни!

Тел (к Ландфогту.)

Опростите ми хитац. Ево моје срдце (Раздрљи прса) Зовите ваше војнике, и прободите ме.

Геслер.

Ја твој живот нећу, ја хоћу хитац. — Ти све можеш, Теле! Ништа се ти небојиш, ти кормилом владаш као луком, никаква те бура нестраши, кад се тиче спасења; сад спаситељу, помози сам себи, ти спасујеш све! (Тел стоји у страшној борби с дркћућим рукама, и жестоко очи сад на Ландфогта, сад на небо управља — У једанпут се маши у туљ, извади другу стрелу, и задене је у недра. Ландфогт примети сва та мицања).

Валшер Тел (из под лице.)
Отац, стрељај! Ја се небојим.

Руденц.

(који је за цело то време у највећем нестр-
плењу стајао, и себе силом задржавао, изиђе
на среду.)

Господар Ландфогте, даље ви ту ствар не-
ћете терати, ви је нећете — Само је то бијо
изпит — [Намерење сте постигли. — Пре-
далеко терана оштрота промаша своје мудро
намерење, и јако запети лук пуца.

Геслер.

Ви ћутите, док се незовнете.

Руденц.

Ја хоћу да говорим, ја смем; чест ми је
краљева света; но таква влада мора мрзост
задобити. То краљева воља није — Ја то
смем рећи. Такове грозности незаслужује
мој народ; к томе ви немате пуномоћа.

Геслер.

Ха, ви се усуђујете!

Руденц.

Ја сам ћутио при свима злим делима, која
сам видио; моје сам видеће очи затворао,
моје сам препуњено и побуњено срдце задр-
жавао. Ал више ћутити, била би издаја за-
једно према мом отачаству и цару.

Берша

(стане између њега и Ландфогта.)

О Боже! Ви још више раздражујете беснога.

Руденц.

Мој сам народ оставио, мога сам се рода одрекао, свезе сам нарави прекинуо, да се нуз вас прелепим — За све сам најбоље мислио учинити, утврдивши силу цареву — Свеза ми с очију падне — стресно видим, да сам на бездну доведен — Мој сте слободни суд завели, моје поштено срдце преварили. — Ја сам до тога дошао бијо, да мој народ с најбољим намерењем упропастим.

Геслер.

Продрзљиви! Такав говор твоме господару?

Руденц.

Цар је мој господар, не ви. Слободан сам рођен, као ви, и надтицаћу се с вама у свакој племињкој добродетељи. И да нестојите евовде у име цареве, кога ја почитујем, баш и онде, гди се безчести, рукавицу бих пред вас бацио, да ми одговор по племињком обичају дате. — Да, зовите ваше војнике — Ја нестојим евовде без оружија, као они — (на народ показујући) Ја имам мач, па који ми се приближи —

Шшауфахер (внче.)

Јабука је пала! (Док су се сви на ону страну окренули, и Берта из међу Руденца и Ланд-фогта стала, Тел је стрелу одапео),

Реселман.

Дете живи!

Млоги гласови.

Јабука је скођена! (Валтер се Фиршт љуља, и хоће да падне, Берта га држи.)

Геслер (зачуђен.)

Он је стрељао? Шта?

Берша.

Дете живи! Дођите к себи, добри отац!

Валшер Тел

(иде с јабуком скачући.)

Отац! ево јабуке. — Незнадо ли ја, да ти твога сина нећеш увредити.

Тел.

(стајаше са нагнутим телом, као да хоће за стрелом да иде — лук му из руке падне — кад дете види, да к њему иде, похити са разширеним рукама пред њега, и дигне га с великим жаром к срцу; у том сталежу падне безмоћан на земљу. Сви стоје такнути.)

Берша.

О благи Боже!

Валшер Фирши

(отцу и сину).

Децо, моја децо!

Шшауфахер.

Богу хвала!

Лајшхолд.

То је бијо хитац! Од тога ће се још и у последња времена говорити.

Рудолф.

Преповедаће се од стрелца Тела, докле год брда на свом месту узстоје (Преда Ланд-фогту јабуку).

Геслер.

Бога ми, јабука кроз среду прострељена!
То је бијо читац, ја га морам хвалити.

Реселман.

Хитац је бијо добар; ал тежко ономе, који га је на то натерао, да Бога куша.

Шшауфахер.

Дођите к себи, Телу, устанте, ви сте се ви-
тешки избавили, и слободно можете кући ићи.

Реселман.

Ходите, ходите, и одведите матери сина!
(Хоћеду да га одведу).

Реселман. Телу

Телу, чујеш!

Тел (дође натраг.)

Шта заповедате господару?

Геслер.

Ти си још и другу стрелу к себи узео — Да, да, ја сам то добро видио — Шта си с њоме мислио?

Тел (забуњен.)

Господару, то је тако обичај код стрелаца.

Геслер.

Не, Телу, одговор ти непримам; што друго морало је то значити. Кажи ми истину брзо и весело, Телу! Шта је год, твој ти живот обезбеђујем. Чему друга стрела?

Тел.

Добро, господару! Јер ми живот обезбеђујете, то ћу вам истину казати. (Он извади стрелу из недарах и погледи Ландфогта страшним погледом.) Са овом другом стрелом прострелио бих Вас, да сам моје љубезно дете сгодио, а Вас—заиста! небих промашио.

Геслер.

Добро, Телу, живот сам ти обезбедио, ја дадо моју племићку реч, ту ћу тржати — но, познавши твоју злу мисао, даћу те од-

вести и чувати, гди те ни месец ни сунце
неће осветлити; да сам од твоји стрела без-
опасан. Држите га, слуге! Свежете га!

(Тела свежу.)

Шшауфахер.

Шта господару! Тако ви можете с човеком
поступати, на ком се божија рука очевидно
показала.

Геслер.

Дед, да видимо, хоће л га она дванут спа-
сти. — Одведите га на моју лађу! Ја ћу таки
доћи, ја сам хоћу, да га у Киснахт водим.

Реселман.

То ви несмете, то несме цар, то противо-
слови нашим нисмама слободе!

Геслер.

Гди су та? Је л их цар потврдио? Он их
није потврдио — Та се милост мора тек по-
корношћу задобити. Бунтовници сте ви сви
проћу царевог суда, и спремате смиону бунту.
Ја вас све познајем — ја вас све кроз ви-
дим — овога сада узимам из ваше средине;
ал сви сте ви учасници његове кривице.
Тко је паметан, нек учи ћутити и покорити се!

(Он се удаљи; Берта, Руденц, Харас и слу-
ге оду за њим, Фрисхард и Лајхолд остану.)

Валшер Фирша (у силној бољетици.)
Прошло је; он је закључио, да ме са мојом
целом кућом упропасти!

Шшауфахер.

О зашто морате горопадника дражити!

Тел.

Нек се стегне, који моју бољу осећа!

Шшауфахер.

О сад је све прошло! С вама смо сви око-
вани и свезани!

Сељаци (обколе Тела.)

Са вама нам наша последња утеха одлази.

Лајшхолд (приближи све.)

Телу! жао ми вас је — Ал ја морам слушати.

Тел.

С Богом ми остајте.

Валшер Тел.

О отац! отац! љубезни отац!

Тел (дигне руке к небу.)

Онде је горе твој отац! Онога зови!

Шшауфахер.

Телу! Зар да ништа некажем вашој жени од
вас?

Тел (подигне дете с жаром к својим прсима.)
Дете је неповређено, мени ће Бог помоћи.
(Одтргне се брзо од њих, и оде за војницима.)

Т р е ћ е д е л о .

Први углед.

Източна обала језера Фирвалдштетерског ; чудновито изображене стрме стене у западу затворају изглед. Језеро је немирно, јака хука и бука, к томе муње и громови.

Кунц од Герзаве. Рибар и рибарче.

Кунц.

Ја сам очима видио, ви ми можете веровати; тако се све догодило, као што сам вам казао.

Рибар.

Тел свезан одведен у Киснахт? најбољи човек у земљи, најјача мишца, ако би се кад год слободе тицало!

Кунц.

Ландфогт га сам собом овамо језером води; они су баш били намерни навезти се, кад сам се ја из Флиеле одвезао; али бура, која се сад подигла, и која је и мене преморала, брзо овде на суво изићи, морала је њиоз одлазак задржати.

Рибар.

Тел у свезама у Фогтовој власти! О верујте ми, он ће га доста дубоко закопати, да светлост дана више невиди! јер бојати се мора праведне освете слободног човека, кога је јако озлоједио!

Кунц.

И стари Ландаман, благородни господар Атингхаузен, говори се, да на смрти лежи.

Рибар.

Дакле се последње сидро наше наде пребија! Он је још сам бијо, који је смео глас подићи за право народно!

Кунц.

Бура бива већа. С Богом ми остајте! Ја ћу стан у селу узети; јер данас на одлазак није више мислити. (Оде.)

Рибар.

Тел свезан, а Барон мртав! Подигни безсрамно чело окрућичтво! Сбаци сву срамоту! Уста су правде нема, видеће је око заслепљено, мишца је, која би требала да спасе, свезана!

Деше.

Туча јако пада, ходите у колебу, отац, није пробитачно напољу стајати.

Рибар.

Бесните ветрови! Доле севајте, муње! Ви облаци, прсните! Сливајте се доле, реке неба, и подавите земљу! Разорите у клици нерођене родове! Ви бесни живљи будите господар! Ви медведи, ви стари вуци велике пустоши ходите опет овамо! ваша је земља; тво би овде живио без слободе!

Деше.

Чујте, како бездна хучи вихор риче; овако није никад беснило у овом грлу!

Рибар.

Стрељати у главу свога детета, таково што још никаквом отцу није било заповеђено! На да се зато природа у бесној љутини не подигне? — О ја се небих чудно, да се стене у језеро сагну, да они врхови, они ледени торњеви, који се од дана створења нису одпустили, са својих висинах одјужени доле потеку, да се брда поломе, да се старе пећине поруше, други потоп сва обиталишта живих прогута!

(Чује се гди звони.)

Деше.

Чујете л, звоне горе ^нта брду; заиста су какву лађу у невољи видели, па звоне, да се Богу моли.

(Пописе се на један брежуљак.)

Рибар.

Тежко лађи, која се сад на путу у овој страшној колевци љуља! Евовде је корман и кормитељ безполезан, бура влада, а ветар и валови титрају се са човеком. — Овде нема нигди пристаништа, које би јој пријатељски заштиту дало! Безухватно и стрмо стрше јој на сусрет негостионе стене, и показују јој само своја камена и стрма прса.

Деше (Показује на лево).

Отац! једна лађа иде од Флиеле амо.

Рибар.

Боже помози људма! Тек кад бура у ову водену тесноћу уђе, тада она бесни са страхом звери, која о гвоздене шипке лупа, залуду она тражи урликајући врата, јер свуда је наоколо стенама обкољена, које узки пролаз високо заграђују. (Попне се на брежуљак).

Деше.

Господска је лађа из Ури, отац! Ја је познајем по црвеном крову, и по застави.

Рибар.

Судови божији! Да Ландфогт је то сам собом, што се ту вози. — Онде он плови, и води са собом у лађи своје злочиње. Брзо га је мишца осветитеља нашла. Сад он јачег господара над собом познаје. Ови валови непазе на његов глас, ове стене непогињу

своје главе пред његовим шеширом. Дијете, немоли се! Незадржавај мишцу судије!

Деше.

Ја се немолим за Ландфогта. — Ја се молим за Тела, који се у лађи налази.

Рибар.

О безумље слепога живља! Мораш ли ти, да једнога кривца казниш, лађу са кормитељем упропастити.

Деше.

Гле, гле, већ су били сретно поред Бугис грата прошли, но сила буре, која се од Тајфелсминстера одбија, баца их к великом Аксенбергу натраг. — Ја их више невидим.

Рибар.

Онде је Хакмесер, гди су се већ многе лађе разбиле. Ако онде вешто непрокормане, лађа ће се о Флуу разлупати, која се јако стрмо у дубљину спушта. — Они имају доброг кормитеља на лађи, ако би ко могао спасти, то је Тел, ал том су руке савезане

Вилхелм Тел (са стрелом.)

(Он долази са брзим корацима. гледи зачуђен око себе, и показује највећи немир. Кад је у среди сцене, падне на колена, разширивши руке к земљи, а потом к небу.)

Деше (Спази га.)

Гле отац! тко је онај човек, што онде клечи?

Рибар.

Он хвата земљу рукама, и чини се, да је изван себе.

Деше (Дође напред.)

Шта видим! Отац! отац ходите и видите!

Рибар (Приближи се.)

Тко је? — Боже небесни! Шта! Тел? Одкуд ви дођосте овамо? Говорте!

Деше.

Зар ви нисте били онде на лађи ухваћени и свезани?

Рибар.

Небијасте ли ви у Киснахт поведени?

Тел (устане.)

Ја сам ослобођен.

Рибар и деша.

Ослобођен! О чуда божија!

Деше.

Одкуд идете?

Тел.

Тамо из оне лађе.

Рибар.

Шта?

Деше (Уједно).

Гди је Ландфогт?

Тел.

По валовима лута.

Рибар.

Је л могуће? Ал ви? Како сте ви евовде?
Како сте из ваших свезах и буре побегли?

Тел.

Божијим милостивим промислом — Чујте!

Рибар и деша.

О говорте, говорте!

Тел.

Што се у Алтдорфу догодило, знате л?

Рибар.

Све ја знам, говорте!

Тел.

Да ме је Ландфогт дао ухватити и свезати,
и да ме је хтео у свој замак у Киснахт во-
дити.

Рибар.

И да се с вама у Флуели навезао. Ми знамо
све. Говорте, како сте побегли?

Тел.

Ја лежа у лађи са ужетима тврдо свезан,
без обране, остављен. — Нисам се више на-

дао веселу светлост сунца видети, нит жене
и дечице љубезно лице, и неутешно сам гле-
дао у водену пустињу —

Рибар.

О сирома човече!

Тел.

Тако пловисмо — Фогт, Рудолф дер Харас
и војници. Али мој туљ са луком лежаше
на корми код кормитеља. Па кад смо на ро-
гаљ код малог Аксена дошли, учини Бог,
да је у једанпут таква страшна бура из пе-
ћинах Готхардских изишла, да се свима воза-
рима срдце поплашило, и сви су се мислили
жалостно подавити. Тада чух ја, како се је-
дан од слугу к Ландфогту окрену, и ове
речи говораше: Ви видите вашу несрећу и
нашу, господару! и да ми сви над јамом
смрти трептимо. А кормитељи незнаду од
великог страха шта да чине, и нису вешти
пловења. — Ево Тел је човек снажан, и зна
с лађом управљати. Како кад би га се у овој
неудобици послужили. На то ми рече Фогт:
Теле, ако се у тебе можеш поуздати, да
нам из буре помогнеш, тако би те од свега
ослободио. А ја рече. Могу се, господару
са божијом помоћом, и извесћу нас одавде.
Тако будем од мога свега ослобођен, и став-
ши на корман, пођем поштено у напредак;

ал сам све на страну гледао, гди је моје
оружије лежало, и свуд сам по обали мотрио
гди би добро место било за изскакање. И кад
сам рт једне стене опазио, који се пљо-
снасто у језеро пружио —

Рибар.

Ја га познајем, на подножју је великог Ак-
сена; али ја немогу држати за могуће, —
тако је стрм — с лађе скочивши дохватити
га —

Тел.

Повичем на возаре, да снажно возе, док до-
ђено до оне пљоснасте стене, онде је, рек-
нем, најгоре претрпљено — кад смо тамо,
снажно возећи, на скоро доспели, помолим
се Богу, и угнувши се свом снагом, при-
турим корму уз стену. Сад брзо моје ору-
жије узамши, љуљнем се високо скочивши
на плочу, и силно ногом турим за мном ла-
ђу у грло водено, нек онде, како Бог хоће,
по валовима лута! Тако сам ја евовде, спа-
сен из силе бурине, и из горе људске.

Рибар.

Телу! Телу! Виђено је чудо на вама Бог
учинио; једва верујем мојој памети. Но ка-
жите! Куда мислите сад ићи; јер безбедно-
сти за вас нема, ако Ландфогт жив из буре
изиђе.

Тел.

Ја сам га чуо говорити, кад сам још свезан у лађи лежао, да ће се код Брунене извести и преко Швице у свој ме замак водити.

Рибар.

Зар ће он тамо сувим пут узети?

Тел.

Он мисли.

Рибар.

О дакле сакрите се без закаснења! Двапут вам неће Бог из његове руке помоћи.

Тел.

Кажите ми најближи пут у Арт и Киснахт

Рибар.

Јавни пут води преко Штајнене, али краћим и тајнијим путем може вас моје дете преко Ловерца водити.

Тел (Да му руку.)

Бог нек вам ваше добро дело наплати. С Богом ми остајте. (Оде, но опет се натраг врати) — Нисте ли се и ви у Ритли заклели? Мени се чини, да су ми вас именовали —

Рибар.

Ја сам ту бијо, и заклео сам се заклетвом свеза.

Тел.

Тако се пожурте у Биглен, учините ми ту љубав! Жена ми је у страху због мене, кажите јој, да сам спасен, и добро сакривен.

Рибар.

Ал куда ћу јој казати, да сте побегли?

Тел.

Ви ћете ту наћи мога таста и друге, који су се у Ритли заклели — они нека буду витешки и добре воље; Тел је слободан, и своје мишице господар; на скоро ћеду даље о мени чути.

Рибар.

Шта имате у мисли? Одкрите ми слободно!

Тел.

Кад се учини, чуће се. (Оде.)

Рибар.

Покажи му пут, Јени — Бог нек му је у помоћи! Он ће свршити, што је год предузео. (Оде.)

Други углед

Двор у Атингхаузену. Барон у подручној столици, на смрти. Валтер Фиршт, Штауфахер, Малхтал и Баумгартен око њега забављени.

Валтер Тел клечи пред умирућим.

Валтер Фиршт.

С њиме је прошло, он се преселио

Штауфахер.

Он не лежи као мртац. — Гледте, перо се на његовим устнама миле! Мирно је његово спавање, и спокојро се смеје његово лице. (Баумгартен оде к вратима, и говори с неким.)

Валшер Фирши (к Баумгартену.)

Тко је?

Баумгартен (дође натраг.)

Госпоја је Хедвиг, вапа кћи; она хоће да с вама говори, и да дете види.

(Валтер Тел устане.)

Валшер Фирши.

Могу л је ја тешињи? Имам ли ја сам утехе? Гомила ли се сва жалост над мојом главом?

Хедвиг (Улетивши.)

Гди је моје дете? Оставте ме, морам га видети. —

Штауфахер.

Задржите се! Промислите, да сте у дому смрти —

Хедвиг (полети к детету.)

Мој Велти! О он ми живи.

Валшер Тел (Обеси се о њу.)

Сирота мати!

Хедвиг.

Је л баш истина. Јеси л ми неповређен?
(Гледи га са бојазљивом брижљивосћу). И је
л могуће? Могаше ли он у тебе спађати?
Како је могао? Он нема срдца! — Он мога-
ше стрелу одапети на своје собствено дете!

Валшер Фирш.

Он је то учинио са страхом, са бољом
најжежњом; преморан је учинио, јер се живо-
та тицало.

Хедвиг.

О да је отчинско срдце имао, пре него што
би то учинио, хиљаду би путах умрљо!

Шшауфахер.

Ви требате милост божију хвалити, која је
то тако добро управила —

Хедвиг.

Могу ли заборавити, како је могло бити —
Боже небесни! И да осамдесет годинах
живим — Навек ја гледим дете свезано, от-
ца, гди на њега стреља, и навек ми лети
стрела у срдце.

Мелхшал.

Да ви знате, како га је Фогт раздражио!

Хедвиг.

О људског суровог срдца! Кад им се понос
увреди, тад они непазе на ништа; у слепом

беснилу међу они на коцку главу детињу и
срдце материно.

Баумгаршен.

Није л судба вашег мужа доста немила, да
га ви још с тежким укором жалостите?
Немате л ви чувства за његово страдање?

Хедвиг.

(Окрене се к њему, и погледи га раздраченим
очима.)

Имаш ли ти само сузах за несрећу пријатеља?
Гди сте ви били, кад су славнога у свезе
метули? Гди је онда била ваша помоћ? Ви
гледасте, ви допустисте, да се страхота
учини; трпељиво ви сносисте, да пријатеља
из ваше средине одведу. — Је ли Тел с то-
бом тако чинио? Стајаше ли и он сажалу-
јући, кад су те коњаници Ландфогтови го-
нили, кад је бесно језеро пред тобом бу-
чило! Није те он са сујетним сузама опла-
кивао; у чун је окочио, жену и дете забо-
равио, и тебе ослободио. —

Валшер Фирши.

Шта смо могли за његово спасење поку-
шати, ми мали, и неоружани број?

Хедвиг (Падне му на прса.)

О отац! и ти си га изгубио! Земља, ми смо
га сви изгубили! Нама свима нема њега, ах,

нас нема њему! Бог нега му душу од очајања спасе. К њему доле у пусту тавницу недопире никаквог пријатеља утеха — Ако се разболе! Ах! у влажној помрчини тавнице мора се он разболети. — Као што ружа алписка бледи и уњива у барском зраку, тако за њега нема живота него у свеслости сунца и балсамској реци зрака. Ухваћен! Он! Његово је дисање слобода; он неможе живити у зраку гробном.

Шшауфахер.

Умирите се! Ми ћемо све чинити, да његову тавницу отворимо.

Хедвиг.

Шта можете ви учинити без њега? — Док је Тел још слободан бијо, да, тада је још наде било тада је још невиност имала пријатеља, тада је помоћника имао гоњени, вас би све Тел спасао — ви сви скупа не можете његове свезе да одрешите!

(Барон се пробуди.)

Баумгаршен.

Он се миче ћутите?

Ашингхаузен (подигнувши се).

Гди је он?

Шшауфахер.

Тко?

Ашингхаузен.

Њега ми нема, оставља ме у последњем часу!

Шшауфахер.

Он мисли младог господина. Јесу ли по њега послали?

Валшер Фирши.

Послато је по њега. — Утешита се! Он је своје срдце нашао, он је наш.

Ашингхаузен.

Је ли говорио за своје отачаство?

Шшауфахер.

Са јуначком смионошћу.

Ашингхаузен.

Зашто недође, да мој последњи благослов прими? Ја осећам, да ће се са мном на скоро свршити.

Шшауфахер.

Не тако, благородни господару. Кратко вас је спавање оснажило, и бистар је ваш поглед.

Ашингхаузен.

Бол је живот, а он ме је оставио. Трпење је, као и нада, прошло.

(Опази дете).

Какво је то дете?

Валшер Фиршт.

Благословите га, о господару! Он је мој унук, и без отца. (Хедвиг са дететом падне на колена пред умирућим.)

Ашингхаузен.

И без отца вас све, све остављам. — Тежко мени, да су моји погледи пад отачаства видели! Мораде ли ја највишу меру живота достићи, да без сваке наде умрем!

Шауфахер

(к Валтеру Фиршту.)

Зар да се у тој мрачној туги разстави?
Зар до му последњи час са лепом зраком наде неразведрино? — Благородни бароне! Подигните ваш дух! Ми нисмо сасвим остављени, нисмо без спасења.

Ашингхаузен.

Тко да вас спасе?

Валшер Фиршт.

Ми нас сами. Чујте! Три су земље једна другој реч дале, да окрутнике изтерају. Закључен је сvez; света нас заклетва веже. Радиће се пре него што година нови круг започне. Ваше ћеду кости у слободној земљи почивати.

Ашингхаузен.

О кажите ми! Закључен је сvez.

Мелхтал.

У један ће се дан сва три кантона подићи. Све је готово, и тајна је добро сачувана до сада, ако је многе стотине и знаду. Шупља је земља под округницима; дани су њиовога господарства избројени, и на скоро им се траг неће више наћи.

Ашингхаузен.

А тврди градови у земљи.

Мелхтал.

Пашеду у један дан.

Ашингхаузен.

А јесу ли племићи тога свезе учасници?

Штауфахер.

Ми очекујемо њиову помоћ, кад буде време; но сад се само сељак заклео.

Ашингхаузен

(подигне се полагано горе, са великим удивљењем).

Ако се сељак таковог дела подхватио без помоћи племићке, ако се он у своју снагу толико поуздао, да, тада он нетреба нас више, утешно можемо ми у гроб сићи, он живи после нас — Другом силом хоће слава човечанства да се обдржи. (Мете своју руку на главу детета, које пред њиме клечи.) Из ове

ће вам се главе, гди је јабука стајала, нова и боља слобода зазеленити; старо се руши, промењује се време, а нови живот цвета из ових развалинах.

Штауфахер (к Валтеру Фиршту.)

Гледајте, каква се светлост око његовога ока просипа! То није знак с којим нарав престаје, то је зрака већ новог живота.

Ашингхаузен.

Племићи силазе са својих старих замаках, и полажу градовима своју грађанску заклетву; у Ехтланду, у Тургау већ је започето; благородна Берн подиже своју владарску главу. Фрајбург је безопасан замак слободних; жива Цирих оружа своје грађане за ратне чете. — Сила се краљева разбија о њиновим вечним зидовима. — (Он говори следеће са гласом пророчанским, његов се говор подиже до одушевлења). Ја видим кнезове и благородну господу у оклопима, гди овамо иду, да безазлени народ пастирски покоре. Страшно се бори, и славан постаје гдикоји кланац крвавом одсудом. Сељак лети са голим прси-ма, својевољна жертва, у гомилу копљах; он их ломи, и цвет племства пада, слобода диже победно своју заставу. (Узамши руке Валтера Фиршта и Штауфахера). Зато држете се тврдо скупа — тврдо и навек — никакво

место слободе да није једно другом непознато — страже поставите по вашим брдима да се свез са свезом брже сакупи — Будите сложни — сложни — сложни — (Падне на траг у узглавље његове мртве руке држе још руке њих двојце. Фиршт и Штауфахер гледе га још неко време ћутећи; тад одступе од њега, предавши се сваки својој жалости. Међутим су слуге полагано унутра ушле, и приближе се са знаком веће или мање жалости; гдикоји клекну код њега, и плачу му на руку; трајуће ове неме сцене, чује се звоно замка гди звони.)

Руденц (нагло ушавши.)

Живи ли? О важите, може л ме још чути?

Валшер Фиршта

(показује на мртваца са одкренути лице.)

Сад сте ви наш господар и бранитељ, а овај двор има друго име.

Руденц.

(спази мртваца, и стане обузет великом жалосћу.)

О благи Боже! — Дође л моје разкајање позно? Немогаше ли он за неколико тренућах ока дуже живити да моје преокренуто срдце види? Презирао сам његове изкрене речи, док је још по свету ходио — Он је пре-

минуо, преминуо за навек, и оставио ми тежки, неплаћени дуг! О кажите! Је л отишао незадовољан са мном?

Шшауфахер.

Он чу још умирући, шта сте учинили, и благослови срдчаност с којом сте говорили.

Рудениц (клекне поред мртваца).

Да свети останци драгога мужа. Бездушно тело! Евовде ти се обећавам у твоју ладну мртву руку — Разтргао сам невелике све туђе свезе, моме сам роду повраћен; ја сам Швајцарац, и хоћу да сам тај с целом душом — — (Уставши). Жалите за пријатељем, за отцем свију, ал нестрашите се! Не само да ми је његово наслеђе прицало, његово срце, његов је дух у мене прешао, и нека вам моја зелена младост изврши, што вам је његова зрела старост дужна остала. — Почитани отче, дајте ти вашу руку! Дајте ми вашу! Мелхтале, и ви! Немојте се смисљати! О неокрећите се од мене! Примите моју заклетву, и мој завештај!

Валшер Фирши.

Падајте му руку! Његово разкајано срце заслужује ваверења.

Мелхшал.

Ви сте сељака за ништа држали. Кажите, чему се имамо од вас надати?

Руденц.

О немојте мислити на блудило моје младости.

Шшауфахер (к Мелхталу).

Будите сложни? била је последња реч отца, опомени те се тога!

Мелхшал.

Ево моје руке! И земљоделца је ударац од руке, благородни господару поуздана реч. Шта је племић без нас? А наше је стање старије него ваше.

Руденц.

Ја га почитујем, и нека га мој мач брани.

Мелхшал.

Милица, господар бароне, која тврду земљу себи подлаже, и њено крило ушлоћава, може и прса мужа бранити.

Руденц.

Ви моја прса, а ја ћу ваща бранити, тако смо један кроз другога јаки. — Али чему говорити, код је отацтво још грабеж туђега окрутничтва? Тек кад буде земља чиста од непријатеља, тада ћемо се већ поравнити. (Пошто је неко време поћутио.) Ви ћутите? Ви ми немате ништа казати? Зар још незаслужујем, да ми ваверите! Дакле се морам ја, против ваше воље, у тајност ваше-

га сајуза утискати. — Ви сте држали скупштину — Заклели сте се у Ритли — ја знам — све знам, што сте онде савршили, и што ми није било од вас ваверено, ја сам сачувао, као какав свети залог. Верујте ми, никад ја нисам бијо непријатељ мога отацтва, и никад неби против њега радио. — Ал зло сте учинили, што сте одложили; час гони, и треба му брзог дела. — Тел је бијо жертва вашега закаснења.

Шшауфахер.

Да божић чекамо, заклели смо се.

Руденц.

Ја тамо нисам бијо, ја се нисам заклео Ви чекајте, ја ћу радити.

Мелхшал.

Шта? Ви хоћете —

Руденц.

Ја се међу отцеве отацтва бројим, и моја је прва држност, вас бранити.

Валшер Фирш.

Земљи овај драги прах предати, Ваша је најближа и најсветија дужност.

Руденц.

Кад земљу ослободимо, тад ћемо му зелени венац победе на сандук метути. О прија-

тељи! Не само сбог ваше ствари, ја се имам сбог моје сопствене са окрутником борити — Чујте и знајте! Берта је моја нестала, по-тајно украђена, са безсрамном смионошћу, из наше средине!

Шшауфахер.

Зар се толико насиље окрутник проћу слободне благородне упогребити усудио.

Руденц.

О пријатељи! Ја вама обећа помоћи, а ја је морам најпре од вас изплакати. Украдена, одтргнута ми је драга. Тко зна гди је бесни сакрива, какво ли насиље употребљује, да њено срце к мрском сајuzu премора. Неостављајте ме, о помозте ми је избавити — Она вас љуби; о! она је заслужила сбог земље, да се све мишце за њу оружају. —

Валшвр Фиршт.

Шта хоћете да предузмете!

Руденц.

Знам ли ја? Ах! У овој ноћи, која њену судбину покрива, у ове сумље великом страху, гди ја ништа тврдо счепати неznam, само ми је ово у души ведро: изпод развалинах силе окрутничке може се она само изконати; све трдиње морамо освојити, можда ћемо до њеног затвора доирти.

Мелхшал.

Одте, водите нас! Ми ћемо за вама ићи. Зашто до сутра штедити, што данас можемо савршити? Слободан је био Тел, кад смо се у Ритли заклели; покор још није био учињен. Време носи други закон; тко је тако страшљив, да би сада још могао затезати!

Руденц.

(к Штауфахеру и Валтеру Фиршту).

Међутим оружани и к делу готови чекајте на ватрене знаке по брдима; јер брже него што посланичко ветрило лети, глас ће вас наше победе докучити, и кад видите, да добродошли пламени светле, тад нападните на непријатеље као муња, и разорите здање окрутничства. (Оду.)

Трећи у глед.

Кланац код Киснахта. Од острагу се сила³ кроз стене, и путници се већ на висини виде, пре него што се на сцени укажу. Стене окружавају сву сцену; на једној од најпредњих једна је окука шушњем обрасћена.

Тел (укаже се са стрелом).

Кроз овај кланац мора он доћи; други пут неводи у Киснахт. — Евовде ћу савршити. —

Прилика је сгодна. Тамо ме зова сакрива; од онуд га доле може моја стрела домашити, тесноћа ме пута брани од гонитеља. Намири се с небом, Фогте! Ти мораш ићи, твој је час ударно.

Ја живља мирно и безазлено. Моја је стрела била само на дивљач натегнута, моје су мисли биле чисте од убиства — ти си ме из мога покоја узнемирио; млеко си ми кротке мисли у кипећи отров аждајин преокренуо; ти си ме научио на страхоту — Који је себи главу свога детета на нишан метуо, тај може и у срце непријатеља сгодити.

Сироту невину дечицу, верну жену морам ја од твога беснила бранити, Ландфогте! Онда, кад сам ја тетиву натегнао — кад ми је рука задрктала — кад си ме ти са безчовечним вражким весељем преморао, у главу мога детета натегнути — кад сам безмоћан молио и дрктао пред тобом, тад сам се у себи страшном заклетвом заклео, коју је само Бог чуо, да мога хитца први нишан твоје срце буде. — Што сам се заклео у оног часа пакленим мукама, свети је дуг, ја хоћу да га платим.

Ти си мој господар и мога цара Фогт; ал цар неби себи допустио, што ти. — Он те је у ову земљу послао, да право строго су-

диш — јер се он љути — а не да са уби-
ственом вољом свако беззакоње без казни чи-
ниш; но Бог живи, који казни и освећује.
Оди напоље ти носиоче горких боља, сад
моја скупа драгоцености, моје највеће бла-
го — један ћу ти циљ дати, који је до сада
кроткој молби непролазан био, али теби не-
ће против стати; А ти поверна тетиво,
која си ме толико пута верно послужила у
веселим играма, неостављај ме сад у страш-
ној истини! Само сада држи тврдо, ти вер-
но уже, које си ми толико пута увредну
стрелу окрило. — Ако ми сада безноћно
из руке оде, ја немам другу да пошљем.
(Путници иду преко сцене) На ову ћу клупу
од камена сести, која је путнику за кратки
одмор сготовљена, јер овде нема домашње.
Сви овуда пролазе брзо и страно један ми-
мо другог, и непитају се за бољетицу. Ову-
да иде брижни трговац, и лако опасани
путник — побожни калуђер, намргућени пу-
станја и весели свирац, кириција са јако
обтерећеним коњем, који из даљних зема-
љах долази, јер сваки пут води на крај све-
та. Сви они иду својим путем на свој посао
— а мој је убиство.

(Седне)

Другдаш кад је отац од куће ишао
љубезна децо! Каква је радост била, кад се

вратио ; јер никад он није дома дошао , да вам није штогод донео , било то какви лепи алписки цвет , или каква редка птица , или рог од Амона , као што путник по планинама налази — Сад он иде за другим ловом ; на пустом путу седи он са мислима убиства ; непријатељев је живот , на који он вреба . — А ипак и сад само на вас он мисли , љубезна децо ! — да вас одбрани , да вашу милу невиност од освете злотвора заштити , хоће он сада стрелу на убиство да запне !

(Устане).

Ја вребам на племениту дивљач . — Кад се ловцу недосади , по великој зими почитаве дане које куда ићи , од стене на стену усудно скачући , и горе по глатким стенама пузати се , гди се собственом крвљу прилепљује — да худог дивљег јарца добије — Еводе се тиче скупоценијег дара , срца смртог непријатеља , који ме хоће да упропасти .

(Чује се из далека весела свирка , која се приближује).

За целог мог живота бавио сам се ја са стрелом , и вечбао сам се по правилима стрелацах , ја сам доста путах у црно сгодно , и гдикоји лепи дар од веселог пуцања дома донео . — Но данас хоћу да најбољи

хитац учиним, и да најбоље задобијем у целој околини горској. (Сватови иду преко сцене, и кроз клавац горе. Тел их гледи наслоњен на свој лук.)

Шшиси, пољак, придружи се Телу.

Шшиси.

То је газда манастирски из Мерлишахена, који по младу иде — богат човек, он има десет становах на Алпи. Младу доводи он сад из Имизе, и ноћас ће се у Киснахлу здраво частити Хајдте са мнош! Сваки је поштен човек позван.

Тел.

Жалостни гост није за кућу, гди су сватови.

Шшиси.

Ако вас каква брига тишти, баците је брже са срца! Узмите са собом, што дође, времена су сада тежка, зато мора човек весеље брзо сграбити. Евовде се жени, а на другом се месту сарањује.

Тел.

А доста путах долази једно к другом.

Шшиси.

Тако је сад на свету. Има свуда несреће доста. Руфи је један ишао по Глернерској земљи, и једна се цела страна од Глерниша срушила.

Тел.

И сама се брда већ љуљају? Ништа нестоји тврдо на земљи.

Шшиси.

И на другим се местима чују чудне ствари. Ја сам с једним говорио, који је из Бадена дошао. Један племић хтеде к краљу да јаше и на путу га сретне рој обадова, ови нападну на његовог коња, да је од муке мртав на земљу пао, а он пешке краљу дође.

Тел.

И слабом је дана жаока.

Армгарт дође са више деце, и стане код улаза кланца).

Шшиси.

Из тога предсказују велику несрећу у земљи, и тежка дела против нарави.

Тел.

Такова дела доноси сваки дан; никакви их чудни знак нетреба да предсказује.

Шшиси.

Да, благо ономе, који своју земљу у миру ради, и дома код својих спокојно седи.

Тел.

И најкроћи неможе на миру остати, кад то зао сусед неће.

(Тел гледа немирним очима на висину пута).

Шшиси.

С Богом остајте. — Ви чекате овде на некога?

Тел.

Чекам.

Шшиси.

Сретан повратак к домаћима! — Ви сте из Ури? Наш милостиви господар Ландфогт још се данас одтуда очекује.

Пушник (дође).

Ландфогта данас више нечекајте. Воде су се излиле од велике кише, и све је мостове река разкварила.

(Тел устане).

Армгарш (дође напред).

Ландфогт неће доћи?

Шшиси.

Тражите ли што од њега?

Армгарш.

Ах да богме!

Шшиси.

Зашто сте му стали у овом кланцу на пут?

Армгарш.

Евовде ми се неће уклонити, мора ме чути.

Фрисхард (иде брзо кланцем доле, и виче у сцену).

С пута нек се иде. — Мој милостиви господар Ландфогт иде узастопце за мном.
(Тел оде).

Армгарш (живо).

Ландфогт иде! (Оде с децом напред — Геслер и Рудолф дер Харас укажу се на коњи на висини пута).

Шшиси (к Фрисхарду).

Како сте кроз воду прошли, кад је река мостове однела?

Фрисхард.

Ми смо се са језером борили, пријатељу, и небојимо се никакве алписке воде.

Шшиси.

Ви сте оно били у лађи по силној бура?

Фрисхард.

То смо ми били. Док сам жив, памтићу —

Шшиси.

О останте, приповедајте!

Фрисхард.

Оставте ме, ја морам напред, Ландфогта морам у замку објавити. (Оде.)

Шшиси.

Да су добри људи били на лађи, сви би се

до једног подавили, овоме народу неможе ни вода ни ватра што да учини. (Погледи око себе). Куд оде ловац, с којим сам говорио? — (Оде.)

Геслер и Рудолф дер Харас на коњу.

Геслер.

Кажите, шта хоћете, ја сам царев служитељ, и морам на то мислити, како да му се допаднем. Он ме није у земљу послао, да се народу улагујем, и да га мазим. — Покорност очекује он; препирка је, хоће ли сељак бити господар у земљи или ти цар.

Армгарит.

Сад је време! Сад ћу да представим! (Приближи се страшљиво).

Геслер.

Шешир нисам ја натакао у Алтдорфу од шале, или да срдца народа испитам; та ја одавно познајем. Ја сам га натакао, да уче шију погнути, коју узправно носе — Ја сам незгоду на њинов пут посадио, куд проћи морају, да на то очима ударе, и да се свога господара опомену, кога су заборавили.

Рудолф.

Ал и народ има нека права —

Геслер.

Та извидити, није сада време! — Знатније

су ствари у делу и постању; царски дом хоће да расте; што је отац славно започео, хоће син да сврши. Овај нам је мали народ камен на путу — Овако ил онако — Он се мора покорити. (Они хоћеду да прођу. Жена падне пред Ландфогта.

Армгарш.

Смилуј се, господар Ландфогте! Смилуј се! Смилуј!

Геслер.

Зашто ме задржавате на јавном путу! — Натраг!

Армгарш.

Мој муж лежи у тавници, а јадна сирочад виче за лебом. — Имајте сажалења, милостиви господару, с нашим великим јадом!

Рудолф.

Тко сте ви? Тко је ваш муж?

Армгарш.

Један сирома касач, добри господару, из Ригиберга, који над бездном са стрменитих стенах слободну траву коси, куд се марва неусуђује пењати —

Рудолф (к Ландфогту).

Бога ми, јадан и жилостан живот! Ја вас молим, пустите сирома човека! Шта је год

тежко и скривно, доста је казни његово
ужасно рукодеље. (к жени.) Право ћете до-
бити. — Тамо у двору јавите вашу молбу. —
Евовде није место.

Армгарш.

Не, не, ја се нећу маћи с места, док ми
Фогт мужа натраг не да! Сад ево шести ме-
сец, од како у були лежи, и чека залуду на
одсуду.

Геслер.

Жено! хоћете л ме да присилите? Одатле.

Армгарш.

Правду! Ландчогте! Ти си судија у земљи!
на место цара и Бога. Чини твоју дужност,
Ако правду од неба очекујеш, то је чини
нама!

Геслер.

Одатле! Вуците ми овај безсрамни род из-
пред очију!

Армгарш (ухвати коња за вођице).

Не, не, ја немам више ништа да изгубим —
Ти ми с места нећеш отићи, Фогте, док ми
право неизречеш. — Мргуди твоје чело,
ваљај очи, како хоћеш. — Ми смо тако без-
коначно несретни, да за твоју љутину више
непитамо. —

Геслер.

Жено, учини места! Ил ће мој коњ преко тебе прећи.

Армгарш.

Пусти нека преко мене пређе — Ево — (баци своју децу на земљу, и падне му с њима на пут.) Ево ме гди лежим с мојом децом. — Пусти, нека јадну сирочад копита твога коња разгази! То није најгоре, што си учинио —

Рудолф.

Жено, јеси л се поамила?

Армгарш (вишим гласом наставивши).

Одавно си ти цареву земљу погазио! О ја сам само жена! Да сам човек, ја бих знала што боље, него овде у прабини лежати — (Чује се опет пређашња свирка на висини пута, али тише).

Геслер.

Гди су моји момци? Нек је одвуку одавде, ил ћу се заборавити и учинити чега ћу се покајати.

Рудолф.

Слуге немогу да прођу, господару! Кланац је једним сватовима препречен.

Геслер.

Ја сам још одвећ благ владалац прођу овог

народа — језици су још слободни, још није сасвим, као што треба, укроћен — ал ће другојачије бити, ја се завештавам, ја ћу је сломити, ту круту мисао, смели ћу дух слободе погнути. Нови ћу закон овим земљама објавити — Ја ћу — (Стрела га прострели, он метне руку на срдце, и хоће да падне. Слабим гласом). Бог нек ми је милостив!

Рудолф.

Господар Ландфогте — Боже! Шта је то?
Одкуда то дође?

Армгарш (скочи).

Убиство! убиство! Он се љуља, пада! Он је сгођен!

Рудолф (скочи с коња).

Какви страшни догађај! Боже — племенити господару — Призовите смиловање божије!
Ви сте мртав човек!

Геслер.

То је Телов хитац. (Спузи се с коња у наручје Гудолфа дер Хараса, и буде на клупу спуштен).

Тел (укаже се горе на висини стене).

Ти познајеш стрелца, нетражи другога!
Слободне су колебе, безопасна је невиност од тебе; ти нећеш земљи више шкодити.

(Нестане га са висине. Народ полети у
нутра).

Шшизи (напред).

Шта је овде? Шта се догодило?

Армгарш.

Ландфогт је стрелом прострељен?

Народ (полетивши).

Тко је простељен?

(Међутим, док последњи од сватова на
сцену долазе, стражњи су још на висини,
а свирка траје једнако).

Изтече му сва крв! Одте, помозите! За
убицом! — Изгубљени човече! тако се
мора с тобом окончати; али моје савете
нис ти хтео слушати!

Шшиси.

Бога ми ево га, гди лежи блед и мртав!

Млоги гласови.

Тко је то учинио?

Рудолф.

Јел се овај народ помамио, те убиству
свира? Нек ћуте! (Свирка у једанпут пре-
стане, народа још више дође.) Господар
Ландфогте, говорте, ако можете — Нема-

те л ми више ништа ваверити? (Геслер да-
је знаке руком, које силно повторава, јер
се нису таки разумели.) Куд да идем? У Кис-
нахт? Ја вас неразумен — О небудите не-
нестрпећи — Оставите земаљско! Мислите
сад, да се с небом помирите. Сви сватови
стану око умирућег са нечувственом гну-
сношћу).

Шхиси.

Гле, како бива блед — Сад, сад му смрт у
срдце улази — очи су му преврнуте.

Армгарт (подигне једно дете).

Гледте, децо, како крвник умире!

Рудолф.

Луде жене, немате ли никаквог чувства, те
ваше очи на овој страхоти парите? По-
мозите — прихватите — Неће л ми нитко
да помогне, да му вредовну стрелу из прси-
у извучем!

Жене (ступе натраг).

Ми да га дирнемо, ког је Бог убио!

Рудолф.

Проклетство вас стигло (потргне мач).

Шхиси (счепта за руку).

Неуслуђујте се господару! Ваша је влада
престала. Злотвор је ове земље пао. Ми

не трпимо више никаква насиља. Ми смо слободни људи.

Сеи (побуњени.)
Земља је слободна.

Рудолф.

Зар је дотле дошло? Престаје ли тако брзо страх и покорност? (к војницима, који дођоше). Ви видите страшно дело убиства, које се овде догодило — Помоћ је заман, залуду је, убицу гонити. Нас друге бриге гоне. — Брже у Киснахт, да цару тврдињу спасемо! јер раздрешене су у овај мах сваке уредбе и дужности свезе, и ниткоме се не може веровати. (Оде са војницима. Шест милосрдних браћах дођу).

Армгарш.
С пута! С пута! ево иду милосрдна браћа.

Шшиси.
Жертва лежи, гаврани се спуштају.

Милосрдна браћа.
(начине полукруг око мртваца, и поје тихо).

Брзо походи смрт човека,
Неће њега да почека,
Сред га пута о тле вргне,
Од весела житка одтргне,
Готов био ил не ићи,
Пред свог судца мора он стићи.
(Докле се последњи редови повторавају,
завес се спусти).

П е т о д е л о.

Први углед.

Јавно место код Алтдорфа. Остраг на десно тврдиња Цвинг Ури са још стојећим скелама као у трећем угледу првога дела; на лево изглед у планине, на којима ватрени знаци горе. Тек што дан свити, звона се чују од више страна.

Роди, Кони, Верни, Мајсдор Шшајнмец, трубар из Ури и многи други сељани, и жене и деца.

Роди.

Видите ли ватрене знаке по брдима?

Шшајнмец.

Чујете ли звона тамо иза шуме?

Роди.

Непријатељи су разтерани.

Шшајнмец.

Замци су отети.

Роди.

А ми у земљи Ури трпимо још на нашој земљи округнички град? Зар да смо ми последњи, који се ослобођавамо?

Шшајнмец.

Зар да јарам стоји, који нас је хтео покорити? Устајте, доле с њим!

Сви.

Доле! доле! доле!

Роди.

Гди је трубар из Ури?

Трубар из Ури.

Ево ме. Шта ћу?

Роди.

Попните се на висину, дувајте у рог, да се далеко по планинама разлегне, и да, пробудивши сваки одјек по пећинама, брзо људе ове планине сакупи!

(Трубар из Ури оде. Валтер Фиршт дође).

Валшер Фирши.

Станте, пријатељи! Станте! Још немамо гласа, шта се у Унтервалдену и Швици догодило. Причекајмо још посланике.

Роди.

Шта чекати? злотвор је мртав, дан је слободe дошао.

Шшајнмец.

Није л доста са овим пламенитим посланицима, што свуда наоколо по планина светле?

Роди.

Одте сви, одте, кварте, људи и жене! Из-пребијајте скеле! Развалите сводове! Срушите зидове! Камен на камену да неостане!

Шшајнмец.

Калфе, одте! Ми смо то сазидали, ми то знамо разрушити.

Сви.

Одте, рушите! (Они нападну од свију страна на зданије).

Валшер Фирши.

Захуктили су се. Ја их више немогу задржати.

Мелхшал и Баумгаршен дођу.

Мелхшал.

Шта? Зар још стоји град, а Сарнен лежи у праху, а Росберг је разрушен?

Валшер Фирши.

Јесте л ви то, Мелхтале? Носите л нам слободу? Кажте! Јесу л све земље чисте од непријатеља?

Мелхшал (загрли га).

Чиста је земља. Радујте се стари отче! У овом часу, гди говоримо, нема више никаквог злотвора у Швајцарској земљи.

Валшер Фиршт.

О говорте, како сте градове освоили?

Мелхшал.

Руденц је био, који је Сарнен јуначки за-
добило. Росберг сам ја ноћ напред освоио. —
Али чујте, што се догодило. Кад смо град
од непријатеља очистивши весело запа-
лили, пламен се пуцајући к небу подигао,
ето ти изтрчи Дитхелм, Геслеров момак,
и повиче, да Брунекерка хоће да изгоре.

Валшер Фиршт.

Праведни Боже!

(Чује се, ди се греде од скеле руше).

Мелхшал.

Она је била сама собом; она је овде по за-
повести Фогтовој била потајно затворена
Помамно скочи Руденц — јер ми чусмо, ка-
ко се греде и брвна већ руше, а из дима
чусмо јаукање несретнице.

Валшер Фиршт.

Она је спасена?

Мелхшал.

Тад што брже боље. Да је он само нам
племић био, ми би наш живот заиста
штедили; али је он био наш сајузник, а
Берта почитоваше народ. — Тако ми смионо

живот опасности изложисмо, и скочисмо у ватру.

Валшер Фиршт.

Она је спасена?

Мелхшал.

Јесте. Руденц и ја, ми смо је сами собом из ватре изнели, а за нама паде пуцајући грађа. И сад, кад је била спасена, очи к небу подигла, сад ми барон падне на прса, и ћутећи је био сајуз заклет, који ће, јако у жару ватреном отврднут, у сваком изкушењу судбине трајати.

Валшер Фиршт.

Гди је Ланденберг?

Мелхшал.

Преко Бринига. На мене није стајало, да је светлост очију однео, који ми је отца ослепио. Ја сам га погонио, стигао га у бегству, и бацио га пред ноге мог отца. Већ је био мач над њим замахнут; од милосрђа слепога старца добио је плачући дар живота. Заклетву је учинио, да се неће никад вратити; он ће је држати; он је нашу мишицу осетио.

Валшер Фиршт.

Благо вама, да нисте чисту победу крвљу обезчестили!

Деца.

(трче са изломцима скеле преко сцене.)

Слобода! Слобода!

(У рог се од Ури јако дува).

Валшер Фирши.

Гледте, каква слава! Овог ће се дана деца још позно као старци опомињати.

Девојке носе шешир на једној мотци, цела се сцена народом напуни).

Роди.

Ево шешира, коме смо се морали клањати.

Баумгаршен.

Кажите нам, шта да с њиме чинимо.

Валшер Фирши.

Боже! Под овим је шеширом мој унук стајао!

Више гласова.

Разорите паметник силе окрутничке! У ватру с њиме!

Валшер Фирши.

Не, дајте да га сачувамо! Он је морао окрутничтву за оруђе служити, он нека слободе вечан знак буде!

(Сељаци, људи, жене и деца стоје и седе на балванима разкварених скелах умилно положени у полукругу).

Мелхшал.

Тако ми сада стојимо весели на развалинама
окрутничтва, и лепо је испуњено, што смо
се у Ритли заклели, сајузници!

Валшер Фирш.

Дело је започето, ал не свршено. Сад нам
је нужно јуначтво и тврда слога; јер бу-
дите уверени, неће закасњавати краљ, да
смрт освети свога Фогта, и изтераног
силом натраг доведе.

Мелхшал.

Нек он дође овамо са својом војском! Та
из земље је непријатељ изтеран, неприја-
тељу ћемо с поља на сусрет изићи.

Роди.

Само мало пролазах отворају му земљу, те
ћемо нашим телесима запремити.

Ваумгаршен.

Ми смо саједињени вечним свезом, и његово
војске неће нас плашити.

Реселман и Шшауфахер дођу.

Реселман (при улазу).

То су страшни судови небесни.

Селџаци.

Шта је?

Реселман.

У којим временима живимо ми!

Валшер Фиршт.

Кажете, шта је? Ха, јесте л ви то, господар Вернере? Шта нам носите?

Сељаци.

Шта је?

Реселман.

Чујте и чудите се!

Штауфахер.

Ми смо од једног страха ослобођени —

Реселман.

Цар је убијен!

Валшер Фиршт.

Милостиви Боже!

(Сељаци се побуне и обколе Штауфахера.)

Сви.

Убијен! Шта? Цар! Чујте! Цар!

Мелхшал.

Није могуће! Одкуд вам дође тај глас?

Штауфахер.

Зацело је тако, код Брука паде краљ Алберт од руке убице — један је веровања достојан човек, Јован Милер, донео то из Шафхаузена.

Валшер Фирш.

Тко је то страшно дело учинио?

Шшауфахер.

Оно је још страшније кроз учинитеља! Био је његов синовац, његовог брата дете, Херцег Јован од Швабске, који је то учинио.

Мелхшал.

Шта га је натерало к делу отцаубиства.

Шшауфахер.

Цар је отчевину нестрпељиво опомињућем задржавао; говорило се, да је мислио, сасвим му одузети, и шеширом га епископским намирити. Како му драго било — младић отвори своје уво злом савету војничких пријатељах, и закључи са благородном господом од Ешенбаха, Тергерфелда, Варта и Палма, немогавши правде наћи, осветити се собственом руком.

Валшер Фирш.

О говорте! Како је страхота учињена?

Шшауфахер.

Краљ јашаше из Штајнене у Бадену, да у Рајнфелд, гди му је двор био, иде, а с њиме кнезови, Јован и Леополд, и пратња високородне господе. И кад су дошли на Рајсу, гди се на чуну превози, ту се убице утискају у лађу, те цара од пратње разставе. Затим,

кад је цар преко једне пооране пољане јахао — говори се, да један стари велики град под њом лежи из времена незнабожацах — стару тврдињу Хабсбурга пред очима, одакле је његовог стабла величанство изишло — удари му херцег Јован нож у грло, Рудолф од Палме прободе га копљем, а Ешенбах му разсече главу, да је у својој крви пао, убијен од својих на своме. На другој су обали гледали дело, али реком разстављени, могли су само безмоћно јаукање подићи. Но при путу је седила једна сирота жена, у њеном је крилу цар издануо.

Мелхшал.

Тако је он само свој рани гроб копао, који је ненаситно све хтео имати!

Шшауфахер.

Грдан је страх у земљи наоколо, затворени су сви пролази планински; свако стање чува своје међе; и сама је стара Цирих врата затворила, која су тридесет година отворена стајала, бојећи се убицах, а још више — осветитељах; јер анатемом оружана долази угарска краљица, строга Агнес, која непознаје благост свог нежног пола, да отчину краљевску крв освети на целом стаблу убицах, на њиновим слугама, деци, унуцима, да и на самом камењу њинових дворо-

вах. Она се заклела, све породе доле у отчин гроб послати, и у крви се, као у мајској роси, купати.

Мелхтал.

Зна л се, куд су убице побегле?

Шауфахер.

Они су се таки, по савршеном делу, на пет странах разбегли, и разставили су се, да се никад више невиде — Херцег Јован, кажу да по брди лута.

Валшер Фирши.

Дакле им никаква плода недоноси њихово дело! Освета недоноси никаква плода. Она је себи најстрашнија рана, њено је уживање убиство, њена ситост гнусност.

Шауфахер.

Убицама недела недоноси добита; ал ми беремо чистом руком крвавог безчинства благослова пуни род. Јер смо једног великог страха ослобођени: пао је слободе највећи непријатељ, и, као што се говори, скиптар ће отићи из дома Хабсбургског на друго стабло, царство хоће да своју слободу избора оддржи.

Валшер Фирши (и многи).

Чусте л шта?

Шшауфахер.

Гроф од Луксенбурга већ је од већине гласовах назначен.

Валшер Фиршта.

Благо нама, да смо се царства верно држали; сад се надати правди.

Шшауфахер.

Новом господару треба јунечких пријатељах; он ће нас бранити противу освете Аустриске.

(Сељаци један другогa загрле).

Црквењак с једним царским послаником.

Црквењак.

Евовде су земље частне поглавице.

Реселман и њих више.

Црквењаче, шта је?

Црквењак.

Један царски посланик донео је ово писмо

Сви (к Валтеру Фиршту).

Отворите и читајте!

Валшер Фиршта (чита).

Учитивим људима од Ури, Швице и Унтервалдена даје краљица Јелисавета милост и свако добро.

Млоги гласови.

Шта ће краљица? Њена је влада прошља.

Валшер Фиршиш (пита).

„У својој великој бољетици и удовичкој жалости, у коју је крвава смрт њеног господара краљицу бацила, опомиње се она ош старе верности и љубави Швајцарске јземље.“

Мелхшал.

У својој срећи није она то никад чинила.

Реселман.

Ћутите! Дедте да чујеко.

Валшер Фиршиш (чита).

И она се ослања на верни народ, да ће праведну гнусност противу проклетих учинитељах овога дела имати. Зато очекује она од три земље, да оне убицама нећеду помоћи дати, што више, да ћеду верно помоћи, да их у руке осветитељах предаду, љубави се опомињући и старе милости, коју су од дома Рудолфовог добили.

(Знак незадовољства између сељаках).

Млоги гласови.

Љубави и милости!

Шшауфазер.

Ми смо милост примили од отца; али чим се можемо похвалити од сина? Је л нам писмо слободе он потврдио, као што су пре њега сви цареви чинили? Је л он судио по

праведној одсуди, и утесњеној невиности обрану даво? Је ли он посланике само чути хтео, које смо к њему у нашој невољи послали? Ни једно од тога свега није нам краљ учинио; и да ми нисмо сами себи право прибавили нашом јуначком руком, њега неби наша нужда дирнула — Њему хвала? Он није хвалу у овим долинама посејао. Он стајаше на високом месту, он је могао отац свога народа бити; ал се њему допадало, да се само за своје стара; које је плодно, нека за њим плачу!

Валшер Фиршт.

Ми се нећеме веселити сбог његовог пада, нити се претрпљеног зла опомињати, далеко нека је то од нас. Ал да ми смрт краљеву осветимо, који нам није никад добра учинио, и оне да гонимо, који нас никад нису уцвелили, то нам се недотиче, нити нам се пристоји. Љубав хоће, да је својевољна жертва; смрт ослобођава од премораних дужностих. Њему ми више немамо ништа давати.

Мелхшал

Ако краљица плаче у својој соби, и њена велика туга тужи небо, то видите евовде од страха ослобођени народ, к том истом небу гди се захвално моли — тво хоће да сузе жање, мора љубав посејати.

(Царски посланик оде).

Штауфахер (к народу).

Гди је Тел? Зар да нам њега самог нема,
који је зачетник наше слободе? Највеће је
он учинио, најтеже претрпио. Ходите сви
ходите, да његовој кући идемо, и вичите,
да живи избавитељ нас свију. (Сви оду).

Други углед.

Телово предкућиште. Ватра гори на огњиш
ту. Отворена врата показују напоље.

Хедвиг, Валшер и Вилхелм.

Хедвиг.

Данас ће доћи отац. Децо љубезна децо!
Он живи, он је слободан, и ми смо сло-
бодни и све! И ваш је отац, који је земљу
избавио.

Валшер.

И ја сам ту био, мати! и мене морају име-
новати. Стреља ми је отчина мимо живота
прошла, а ја нисам дрктао.

Хедвиг (загрли га).

Да, ти си ми опет дан! Двапут сам те ро-
дила! Двапут сам трпила муке материне
сбог тебе! Прошло је! — Ја вас имам оба-
двоје, обадвоје! И данас ће драги отац доћи!
(Један се калуђер укаже на кућним вратима).

Вилхелм.

Гле, мати! гле — онде стоји један вротак брат — за цело ће милостиње искати.

Хедвиг.

Доведи га унутра, да га подкрепимо, нека осети, да је у кућу радости дошао. (Оде унутра, и врати се наскоро са бокалом).

Вилхелм (калуђеру).

Ходите, добри човече! Мати вас хоће да нарани.

Валшер.

Ходите, одпочините, па после идите подкрепљени одавде.

Калуђер

(плашљиво око себе гледи, са промењеним лицем).

Гди сам ја? Кажите, у којој земљи?

Валшер.

Зар сте залутали, да то не знате. Ви сте у Бирглени, господару, у земљи Ури, гди се улази у Шехентал.

Калуђер

(к Хедвиги, која се натраг вратила).

Јесте л сами? Је л вам муж дома?

Хедвиг.

Ја га баш очекујем — но шта вам је човече? Ви неизгледате, као да добра носите. — Тко сте год, ви сте потребни, узмите!

(Пружи му бокал).

Калуђер.

Колико ми моје жедно срце за подкрепом и чезне, ништа нећу дирнути, док ми необећате —

Хедвиг.

Некосните се моје одеће, не идите к мени близу, стојте далеко, ако хоћете, да вас слушам.

Калуђер.

Овом ватром, што овде гостиноно гори, главом твоје деце, коју обухватам —

(Ухвати децу).

Хедвиг.

Човече, шта намеравате? Натраг од моје деце! — Ви нисте калуђер! Ви то нисте Покој станује у тој одећи; на вашем лицу покој нестане.

Калуђер.

Ја сам најнесретнији на свету.

Хедвиг.

Несрећа говори силно к срцу; но ваш ми поглед изнутарњост затвора.

Валшер (скочивши).

Мати, отац!

(Изтрчи напоље).

Хедвиг.

О мој Боже!

(Хоће за њим, дркће и задржи се).

Вилхелм (одтрчи за њим).

Отац!

Валшер (напољу).

Ево те опет!

Вилхелм (напољу).

Отац, драги отац!

Тел (напољу).

Ево ме опет. — Гди вам је мати? (уђе
унутра).

Валшер.

Ево гди стоји на врати, па неможе даље, та-
ко дркће од страха и од радости.

Тел.

О Хедвиго! Хедвиго! мати моје деце! Бог
је помогао — Нас никакав злотвор више
неразставља!

Хедвиг (о његовам врату).

О Теле! Теле! какав сам страх сбог тебе
претрпила! (Калуђер пазн).

Тел.

Сад га заборави, и живи весело. Ево ме опет! Ово је моја колеба! Ја стојим опет на моме!

Вилхелм.

Ал гди ти је стрела, отац? Ја је невидим!

Тел.

Ти је више нећеш никад видети. На светом је месту она остављена; она од сад неће ни за какав лов више служити.

Хедвиг.

О Теле! Теле! (Ступи натраг, и изпусти његову руку).

Тел.

Шта те страши, љубезна жено?

Хедвиг.

Како — како ми се враћаш? Ова рука — О Боже?

Тел (срдачно и отречно).

Вас је бранила, и земљу спасла; ја је могу слободно горе к небу подићи. (Калуђер се чујно помакне, он га спази). Тко је тај брат евовде?

Хедвиг.

Ах ја сам на њега заборавила! Говори ти с њиме; мене је страх близу њега.

Калуђер (приближи се).

Јесте ли ви Тел, кроз кога је Ландфогт пао?

Тел.

Тај сам, ја то несакривам од никога.

Калуђер.

Ви сте Тел! Ах божија ме је рука под ваш кров довела.

Тел (мери га очима).

Ви нисте калуђер! тко сте Ви?

Калуђер.

Ви убисте Ландфогта, који вам је зла чинио — И ја сам убио непријатеља, који ми је право одрекао — Он је био ваш непријатељ, као мој — Ја сам земљу од њега ослободио.

Тел (ступи натраг).

Ви сте — чуда! — Децо! децо! идете унутра! Иди љубезна жено! Иди! Иди! — Несретнице! Ви сте —

Хедвиг.

Боже, тко је то?

Тел.

Непитај! Иди! Иди! Деца то несмеду чути. Иди из куће — далеко одавде. Ти несмеш под једним кровом с овим становати.

Хедвиг.

Тежко мени, шта је то? Одите! (Оде с децом).

Тел (калуђеру).

Ви сте херцег од Аустрије — Ви сте тај!
Ви сте цара убили, вашег ујака и господара.

Јован Парицида.

Он ми је отео моју отчевину.

Тел.

Вашег ујака убити, вашег цара! На вас
још земља носи! Вама још сунце сија!

Парицида.

Теле, чујте ме, пре него —

Тел.

Од крви отцаубиства и цароубиства кап-
љући усуђујеш се ти у моју чисту кућу сту-
пити? Ти се усуђујеш лице твоје добром чо-
веку показати и гостољубља искати?

Парицида.

Њод Вас сам се надао милосрђа наћи, и ви
сте се осветили вашем непријатељу.

Тел.

Несретниче! Смеш ли ти честожедности
крвави грех помешати са праведном нужде
обраном отца? Јеси л ти деце љубезну
главу заштитио? Огњишта светињу за-
крио? Најстрашније, најпоследње од твојих
одбранио? — К небу дижем ја моје чисте
руке, прокињем тебе и твоје дело. — Осве-

тио сам ја свету нарав, коју са ти обезчестио. — Ништа с тобом ја неделим — Ти си убио, ја сам моје најдражије одбранио. —

Парицида.

Ви ме одбацујете од вас, безутешно, у очајању?

Тел.

Мене обузима гроза, кад с тобом говорим. Иди! Путуј твојим страшним путем! Остави чисту колебу, гди невиност живи!

Парицида (окрене се да иде).

Дакле немогу, дакле нећу више да живим!

Тел.

И опет ми те је жао — Боже небесни! Тако млад, од тако благородног стабла, унук Рудолфа, мога господара и цара, као убица бежећи, евовде на мом прагу, сирома човек, молећи и очајавајући — (Покрије лице).

Парицида.

О кад ви можете плакати, нек вас моја судба сажали; она је страшна. — Ја сам кнез — ја сам то био — и могао сам сретан бити, да сам жељах нестрпење обуздао. Завист ми срдце гризјаше — Ја видих младост мога стрица Леополда Chesу увенчану и земљом обдарену, а мене, који сам једних годинах с њиме био, гди у робској зависимости држе.

Тел.

Несретниче! добро те је твој ујак познавао, кад ти је земљу и људе одрицао! Ти сам наглим, дивљим и несмисленим делом страшно правдаш његову мудру намеру. — Гди су кржави помоћници твога убиства?

Парицида.

Куд су их духови освете одвели, ја их више после несретног дела нисам видио.

Тел.

Знаш ли, да си прогнан да си пријатељу забрањен, а непријатељу допуштен?

Парицида.

Зато се клоним свију јавних путовах; ни на једну колебу несмем да куцнем — у пустињу управљам моје кораке; сам своје страшило, лутам по брдима, и стресем се сам од себе, кад ми поток мој несретни лик покаже. О! ако милосрђа осећате и човечанства — (Падне пред њим).

Тел (окренут.)

Устаните! Устаните!

Парицида.

Не, док ми непружите руку помоћи.

Тел.

Могу л ваш ја помоћи? Може ли грешан

човек? Но устаните — Шта сте страховито
и учинили ви сте човек — и ја сам. — Од
Тела нитко да не оде неутешен — Шта мо-
гу, то ћу учинити.

Парицида (скочивши и његову руку силно
узамши).

О Теле! ви ће те ми душу од очајања из-
бавити.

Тел.

Пустите ми руку — Ви морате ићи — Овде
неможете неодкривени остати, а одкриве-
ни неможете се на заштиту ослонити —
Ћуд мислите ићи? Гди се надате покоја
наћи?

Парицида.

Знам ли ја? Ах!

Тел.

Чујте, шта ми Бог у срдце даде — Ви мо-
рате у Талију, у град светог Петра! Тамо
падните Пати пред ноге, изповедите му ваше
грехово, ослободите вашу душу!

Парицида.

Неће л ме он осветитељу предати?

Тел.

Што вам он учини, то примите од'Бога.

Парицида.

Како ћу ја доћи у земљу непознату? Ја пута

незнам, а несмем кораке с путницима дружити.

Тел.

Пут ћу вам казати, пазите добро! Ви се пењите горе к води Рајси, која бесним током с брега се сваљује

Парцида (уплаши се).

Зар ћу Рајсу видити? Она је текла при мом делу.

Тел.

Пут иде поред пропасти, и многи га крстови означавају, подигнути за спомен путниках, које је лавина закопала.

Парцида.

Ја се небојим страхотах нарави, кад срдца бесне муке обуздам.

Тел.

Пред сваким крстом падните, и чистите ваш грех топлим сузама разкајања — И ако сретно прођете кроз онај страшни пут, ако брдо са леденог свог врха своје ветрове на вас непошље, то ћете доћи на мост, под којим се вода праши; ако га ви сретно за вама оставите, отвориће вам се једна црна врата од стене; никакав их дан није још разсветлио — туда прођите, она ћеду вас у једну умилну веселу долину довести — Али је брзим корацима морате проћи, ви се

несмете бавити, гди покој станује.

Парицида.

О Рудолфе! Рудолфе! краљевски праотче!
Тако путује твој унук но земљи твога цар-
ства.

Тел.

Тако све пењући се, доћићете на висину
Готхарда, гди су вечна језера, која се сама
собом од небесних реках пуне. Тамо се опро-
стите од немеске земље, и хитрим током
одвесеће вас друга вода тамо доле у земљу
Талију, вама завештану.
(Чује се Курајен гди се у млоге алпске рогове
свира).

Ја чујем гласове. Идите!

Хедвиг (утрчи унутра).

Гди си, Теле? Отац иде! Сви се сајузници
у веселој гомили приближују —

Парицида (покрије лице).

Тежко мени! Ја се несмем бавити код
сретних.

Тел.

Иди, љубезна жено. Укренн овога човека.
Богато га обдари, јер је његов пут да-
леко, а никакве гостионе неће он наћи. Жу-
ри се! Они се приближују.

Хедвиг.

Тко је то?

Тел.

Непитај! И кад пође, а ти окрени твоје очи од њега, да невиде, којим путем иде.

(Шарицида пође оштро к Телу, но овај му да знак руком и оде. Кад обадвојца на разлике стране оду, промени се углед, и види се у

Последњем угледу

цела долина пред Теловом кућом са брежуљцима, који је окружавају. Сва је сељацима напуњена, који једну гомилу чине. Други долазе једним високим мостом који преко Шеха води. Валтер Фиршт са обоје дечаках, Мелхтал и Штауфахер дођу напред; други нагну за њима; како Тел изиђе, сви га дочекају с

Сви.

Да живи Тел! стрелац и избавитељ! (Предњи нагну к Телу, и загрле га).

Руденц и Берша, онај сељаке, ова Хедвигу грливши, укажу се. Свирка с брда прати ову нему сцену. Кад она престане, стане Берта у средину народа.

Берша.

Сељаци! Сајузници! Примите ме у ваш сајуз, прву сретну, која је обрану нашла у земљи слободе. У вашу јуначку руку мећем ја моје право. Хоћете л ме као вашу грађанку браћини!

Сељаци.

Хоћемо до последње капи крви.

Берша.

Добро дакле! То ја овоме младићу моју руку дајем, слободна Швајцарка слободном човеку.

Руденц.

А ја све моје слуге за слободне проглашујем.

(Докле свирка наново затруби спусти се завес.).

ГОСПОДА ПРЕДБРОЈНИЦИ.

Беч.

Његово Високопреосвештенство, господар Петар Петровић Његош, Владика Црногорски и Брдски.

Његова Светлост кнез Милош Обреновић.

Његова Светлост кнез Михаило Обреновић 10 књига.

Господин доктор Вук С. Караџић, више учених друштва глан. Господа: Новак Тапавица, практикант код аудиторната; Урош Кнежевић, сликар; Стеван Стојнов, Борђе Поповић, слушатељи права; Борђе Станишић, Јован Станимировић, Радован М. Радовановић, Живко К. Стефановић Београђани, Боко Зегга Панчевац, слушатељи Политехнике Бечке; Боко Поповић, Вуковарац. . 23 књ.

Бечеј Србски.

(од госп. Васа Поповића).

Чести. госп. Алекса Батић, парох. Благор. господа: Васа Максимовић, доктор медицине; Борђе од Чокић, више међах председа-тељ; Алекса Фелдварн; Сима Пеић, закл. маџар. адвокат и потиског диштр. нотар; Милош Влаховић, потиског диштр. Вилики Фиш-кал; Сима Ганновић, земљомер. Благораз гос-пода: Арон Поповић, наставник деце; Љубомир Вишковић, то чето, Паштенор. госпо-да: Стеван Иванић, Васа Поповић, пот. дишт. диурнисте; Павле Јелчић, Данило

Станћ, Ђорђе Гавриловић (из Вршца), Јаша Стојановић, Петар Симић, Јован Стануловић, Павле Симеоновић, Павле Матић, Васа Поповић (скупитељ), трговци . . . 20 књигах.

Бечкерек Велики.

Чест. госп. Данило Станћ, парох и конз. саветник 1 књигу

Вршац.

(од госп. Стевана Радака).

Благор. господа: Тоша Недељковић, варошки, први судац; Светозар Пеша, велики натарош; Лаза Барајевац, саветник; Бока Манојловић, адвокат; Стева Радак, адвокат; Јоца Барајевац, канцелиста. Високоуч. госп. Алекса Обрадовић, мудрољубља, слушатељ. Пешт. госп. Јосиф Обрадовић.

Благор. госпоја Милка Радак. Благор. госпођице Сока Радуловић и Марта Обрадовић 11 књига

Вуковар.

(од госп. Тодора Шевнића).

Пошт. господа: Васа Марковић, Коста Михајловић, Ђорђе Михајловић, Ђорђе Бира, Коста Адамовић, Ђорђе Ђорђевић, Коста Ђорђевић, Павле Поповић, трговци; Алекса Дмитријевић, ишпан. Благор. гос. Тодор Шевнић, І. Класе учитељ. Благонадеждни господичићи: Алекса Вукашиновић, ученик І. грам. класе; Јован Михајловић, Илија Перкаћански, Ђорђе Кошчићарић, ученици. Пошт. гос. Јован Кошчићарић, Турчија из Јасеновца . 15 књ.

Дубровник.

Пречастни госп. Борђије Николајевић, прота. Високоблагор. госп. Јеремије Гагић, руски вице-конзул 2 књига

Канижа Турска.

(од госп. Саве Фиређхаског).

Чест. госп. Аксентије Кнежевић, парох. Благор. госп. Риста Савић, провизор. Србска школа. Благор. господа: Сава Фиређхаски 3 књ. Теофан Марковић, учитељ јозефовачки.

Т. С. Миклош. Чест. господа: Стеван Фиређхаски, парох; Захарије Јокић, ђакон и учитељ С. Миклоша великог. Благорас. госп. Михаило Божески, учитељ великог Средишта 10 књига

Кикинда Велика.

(од госп. Павла Блаховића).

Пречест. госп. Павле Блаховић, прота, саветник конзисторијални и председатељ темишварске међе. Чест. господа: Јован Блаховић, Урош Трифунац, Јован Галетић, пароси; Коста Рајковић, ђакон; Софроније Јаконић, капелан протни; Петар Поповић, ђакон и II. класе учитељ. Читаоница србска.

Башахид. Чест. господа: Борђе Дузић, парох; Јован Фелбаб, свештеник.

Меленци. Чест. господа: Павле Бибић, парох и председатељ конзисторијални; Марко Јовановић, А. Бибић, пароси. Благораз. господа: Алексије Васиљевић, учитељ II. класе; Никола Момировић, учитељ I. класс. Пошт.

господа : Јован Чокрљан, Никола Пејдак, Лазар Толмач.

Куман. Чест. господа : Танасије Веселиновић, парох; Јевта Секилић, парох. Благор. госп. Стеван Телечки, нотарош. Високоучени гос. Стеван Николић, босослов. Пошт. госп. Васа Борђевић, сиротински отац.

Бечеј нови. Чест. господа : Сима Павловић, Јеремије Врговић, пароси; Дионисије Павловић, капелан; Лазар Азуцки, Бакон. Благораз. госп. Антоније Алексијевић, учитељ. Високоучени госп. Живоин Петковић, савршени богослов. Благороди гос. Алекса од Новаковић, трговац. Пошт. господа : Живко Недељковић, Никола Четари, Борђе Вуковић, Алекса Дада, Алекса Поповић, трговци; Борђе Тодоровић, епитроп; Јован Кисељички, касир; Митар Шпановић, кројач женски; Филип Поповић, ћурчија.

Врањево. Чест. господа : Јован Гавриловић, Митар Баковачки, Стеван Марковић, пароси. Благ. господа : Леонтије Кекез нотарош; Стеван Влашкалић, касир.

Беодра. Чест. госп. Аксентије Јовановић, парох. Благор. госп. Стеван Анток, нотарош. Бладораз. госп. Петар Ковачевић, учитељ. Високоу. госп. Митар Ковачевић, богослов.

Карлово. Чест. госп. Митар Цуцић, парох. Пошт. господа : Петар Јанковић; Дионисије Груић, за сина Александра; Јован Павловић, за сина Исидора.

Комлош. Честни госп. Мелетије Дречић, парох и конз. асесор. Благородра господа : Мата Матић, ком. домин. каснер; Алекса Микочевић, ком. дом. фишкалата практикант;

3

Риста Шифман, ком. дом. инжинир; Гаврило
Окановић, ишпан; Стефан Миловац, каснер
за сина Бурицу; коста Комненовић, каснер-
ски адјункт; Јован Тодоровић.

Бочар. Чест. господа: Митар Нивако-
вић, Михаило Стевановић, пароси.

Хиџош. Чест господа: Аксентије Заму-
ровић, Аврам Недић, пароси. Благораз. госп.
Аркадије Татаровић, учитель.

Паде. Чест. госп. Аркадије Милетић, парох.

Т. С. Миклош. Чест. господа: Борђе Ба-
новић, Стеван Фиређхаски, пароси.

Јозефово. Чест. госп. Петар Петровић,
парох.

Кресшур. Чест. госп. Орестије Ајваз,
парох.

Мокрин. Чест. господа: Васа Галеше-
вић, Гаврило Поповић, Лазар Поповић, па-
роси; Петар Зорић, свештеник; Јован Јанко-
вић, Бакон. Пошт. госп. Сава Тешнић, купац
и епитроп 76 књига

Мишровица.

Благор. госп. Арон Пашвански, контро-
лор код к. царине и соларе 10 књ.

Панчево.

Чест. госп. Васа Живковић, парох и конз.
приседатељ, за себе и своје предбројнике 50 књ.

Раковац манастир.

Препод. госп. Јосиф Крстаносић, јеромона.

Пешта.

(од госп. Јулија Радишића).

Благород. господа: Доктор Јован Суббо-
тић, цензор; Танасије Каракашевић, Кон-

стантин Поповић, чиновници код Пешт. царине; Јован Суббота Младеновић, заведенија Текелног надзиратељ за супругу Јелисавету. Високоуч. господа: Ђорђе Поповић, слушатељ III. год. права; Илија Барајевац, сл. II. год. права; Методије од Младеновић, Михаил Рогулић, Петар Вукичевић, слушатељи I. г. права; Велимир Барбарих, Ђорђе Јаконић, слушатељи I. год. медицине; Јулије Радишић, сл. медицине; Гаврило Војнић, Милован Рајковић, Стеван Илић, Ђорђе Стојковић, Божидар Рогулић, Јован Мудровић, слушатељи II. год. мудрољубља; Лаза Руварац, Никола Вукичевић, Ђорђе Кретанић, Стеван Фрушић, сљшшатељи I. год. мудр. Пошт. госп. Константин Максимовић, кројач . . 23 књ.

Сегедин.

Благородне поспође: Ана удова Петровић, грађаноначелница и сенаторовица; Катарина Веселиновић, в. нотарошевица; Поликсена Радослав рођена од Чокић; Јулијана Савић, вице-нотарошевица; Катарина Дамјановић, тргов.; Ана од Николић гргов. Благородне госпођице: Марија од Радишић, Ана Радишићева, Ленка Дамјановићева, Катарина Жеравичина, Милица Жеравичина, Александра Георгијевићева родом из Вашареља 12 књ.

Темшвар.

(од госп. Јосифа Милутиновића).

Чест. господа: Ђорђе Николић, парох и конз. приседатељ; Стеван Илијевић, парох предграђа Фабрике и конз. приседатељ.

Високоблагородна господа: Барон Петар Дука од Кадра; Барон Стеван Дука од Кадра;

4

Јован од Демелић, мајор у ц. к. Архидука Леополда регементи Благородни госп. Никола Маленица од великог Гаја. Благор. госпођа Ката Вуковић од Берексова. Благор. госп. Василије Лазаревић од Средишта. Влагор. господа: Сима Дамаскин од Нимета; Илариом Влаховић од Драгомирешћа; Марко Поповић, градски судица; Павле Веселиновић, градски капетан; Танасије Звеквић, велики Фишкал; Тома Стефановић, доктор медицине и кон. физик; Павле Константиновић, оберлајтнант код ц. к. регемента: Барон Рукавина; Митар Герић, лајтнант код ц. к. регемента Е. Х. Леополда, Јован Шиматовић тако исто; Петар Алексијевић, заклето маџарски правослов; Јосиф од Вучетић, кадет код ц. к. регемента Е. Х. Леодолда. Стојан Богдановић, нотарош у Берексову.

Благородна госпоја Милка Недељковић, за сина Ђорђа ученика. Високоуч. господа Ђорђе Милутиновић (из Весприма) Михаило Пеић, II. год. мудрољубља слушатељи, Митар Василијевић, то исто. Пошт. господа: Рада Ђорђевић, грађанин, за сина Ђорђа; Софроније Груић, грађанин; Јован Д. Николић, Петар Г. Станћ за нећаку Катку Думовић, Ђорђе Хаџић, Јован Јовановић, Ђорђе Југа за сина Јована, Ђорђе М. Љота, Павле Камбер, Петар Камбер, купци; Иса Радосав, арендатор од армиције варошке, Јевта Радосав, то исто; Јосиф Милутиновић, грађанин и бријач, за сина Јована ученика; Јован Јагревић, казанџија; Никола Манојловић, купац, за сина Таму ученика; Арсеније Милојковић, купац из Јанове; Марко Пововић, из Боке; Васа Константин из Чакова; Аркадије

Поповић, из Боке; Тира Секулић из Бечке-река; Борђе Маринковић, Јован Моротвански, чизмари; Васа Букић, чизмар, за сина Вељка; Јевта Богдановић, за ћер Драгињу; Јевченије Радивојевић, за ћер Драгињу; Сима Пантић, женски кројач, за ћер Драгињу; Јован кнежевић, мушки кројач; Сава Радосављевић, Коста Никадиновић, Тодор Максимовић, Митар Угодић, Петар Комша, ћурчије; Сава Цакула, Лука Јеремић, симиције; Никола Тодоровић, за ћер Марију; Петар Стевановић, кабаничар; Аћим Флоренс, гостилник; Вита Милован, рибар; Глигорије Николајевић, Лазар Николајевић, црквењаци Благонад. Петар Балан. ученик.

(од госп. Стевана Дракулића).

Пречест. чоспода: Јован Васић, прота чест. конз. и славне тем. међе приседатељ; Јован Петровић, прота гр. унијатски, чест. кон. В. Варадског, и сл. Тем. међе приседатељ. Чест. госп. Стеван Ракић, свештеник. Благор. господа: Јован Каракашевић, практикант код инспектората к. царине и соларе; Стеван Дракулић, практикант код царине. Пошт. господа Борђе Југа и син, Јован Јовановић, Тодор Тодору, Борђе Папа Јевтимије купца; Светозар Поповић, трговачки калфа; Борђе Недељковић, Стеван Поповић, абација; Борђе Чобановић, сапунџија; Јован Пашка, чизмар.

(Од госп. Аксентија Каракашевића).

Чест. госп. Огњан Огњановић, парох мартонски. Благор. господа: Петар Косуловић савршени медицинер; Игњат од Папази, кр.

5

табле заклетн бележник; Аксентије Каракашевић, азистент апатекарски. Пошт. господа: Борђе Стојановић, трговац; М. П. Каначки, тргов. и грађанин; Павле Арсеновић, трговац; Јован Ристић; Митар Ристић, кабаничар; Јован Манојловић, трговачки момак; Риста Димитријевић, апатекарски ученик.

(Од госп. Влашкалића, мудрољубља слушатеља).

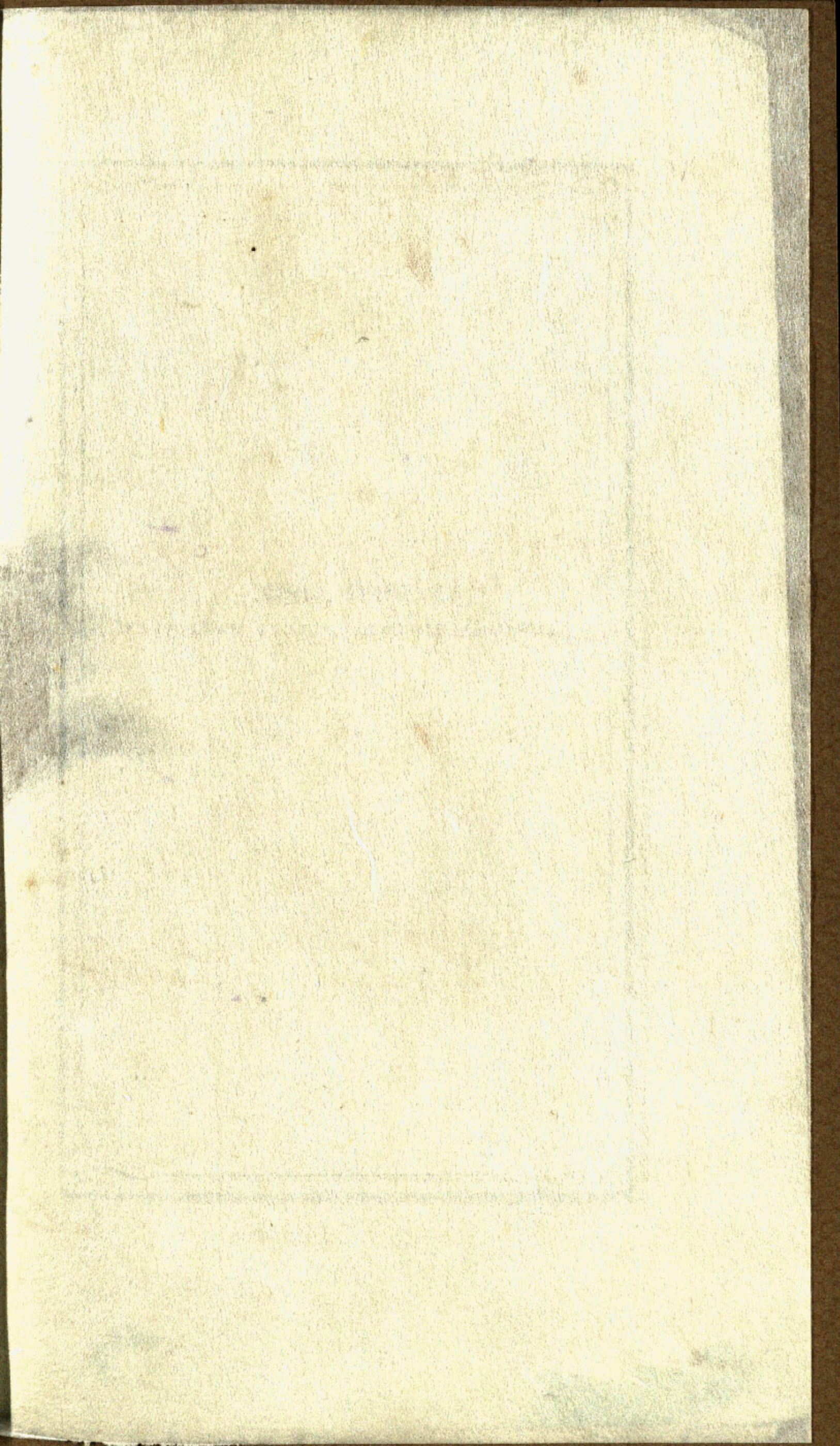
Високоуч. господа: Аркадије Саблић, I. год. права слушатељ; Алекса Иванић, Алекса Михајловић, Борђе Цветковић, слушатељи II. год. мудр.; Васа Бибић, Павле Божић, Никола Војновић, Тодор Гавански, Борђе Борђевић, Васа Летић, Јован Николић, II. г. мудр. слушатељи.

Благородна господа: Петар Маргетић, к. кам. протоколиста; Коста Филковић, ревизор к. царине; Петар Поповић, к. кам. касе офицер; Михаило Каракашевић, Вагмајстор у солари; Стеван Николајевић, азистент к. камере; Илија Груић, грундбухфервалтер; Петар Недељковић, почасти велики Фишкал; Митар Тирол, срб. литератор и Одеског ученог друштва члан. Високоу. господа: Павле Крстоношић, I. г. права слушатељ; Добривој Предић, II. г. мудр. слуш. Пошт. госп. Тодор Стојковић, грађанин.

Чест. госп. Јован Клее, администратор порохије Црњачке. Благор. госп. Гаврило Г. Вранилов. Благор. госпођа Давина Хранислав. Високоу. госп. Захарије Стојановић, клирик из Црње 116 књ.

Неколике штампарске погрешке.

Стр	5	Место: Умилио ко анђела	читај	анђелах
„	6	„	(на буду)	„ (на брду).
„	7	„	фост	„ фогт.
„	7	„	Митенитаји	„ Митенштаји.
„	44	„	допрти	„ допрети.
„	50	„	лазкати	„ ласкати.
„	116	„	Он је стрељао? Шта?	„ Он је стрељао? Шта? помамник?
„	119	„	писама	„ писмима.
„	120	„	(приближи све)	„ (приближи се).
„	132	„	спобојо	„ спокојно.
„	134	„	окочно	„ скочно.
„	138	„	траг	„ трага.

У БЕЧУ, 1847.

У ШТАМПАРИЈИ ЈЕРМЕНСКОГА МАНАСТИРА.

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

P₁₉ Cp 11381.1